

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
KRIMINAALÕIGUSE, KRIMINOLOOGIA JA KOGNITIIVSE PSÜHHOLOOGIA
ÕPPETOOL

Ülle-Nancy Liiv

Kohtute poolt määratud lisakohustused, kriminaalhooldusaluste poolt toime
pandud lisakohustuste rikkumised ning kohtuniku otsuse ja
kriminaalhooldusametniku ettepaneku kooskõlalisus maakohtute praktika näitel
perioodil 2007-2011

Magistritöö

Juhendaja prof Jaan Ginter

2012

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus	4
1. Kriminaalhoolduse ajalugu ja kriminaalhoolduse tekkelugu Eestis	6
1.1. Kriminaalhoolduse ajalugu - selle juured ning areng	6
1.2. Kriminaalhoolduse tekkimise alused Eestis	8
1.3. Milleks oli vaja kriminaalhooldust?	9
1.4. Kriminaalhooldussüsteemi loomine Eestis.....	9
1.5 Kriminaalhooldussüsteemi toimimine tänapäeva Eestis	11
2. Kriminaalhoolduse üldiseloomustus, ülesanded ning eesmärgid	12
2.1 Kriminaalhoolduse iseloom.....	12
2.2. Kellele on kriminaalhooldus enamjaolt suunatud?.....	12
2.3. Kriminaalhoolduse standardid.....	14
2.3.1 2003. aasta kriminaalhooldusstandardid	14
2.3.2 2011. aasta kriminaalhooldusstandardid	14
2.4. Kriminaalhooldajad	15
2.5 Kriminaalhooldustöö põhimõtted.....	18
2.5.1 Inimväärikus	18
2.5.2 Minimaalne sekkumine	18
2.5.3 Vastutusvõime arendamine	19
2.5.4 Ühiskonna turvalisuse tagamine.....	19
2.6. Kriminaalhoolduse eesmärgid	20
2.7. Kriminaalhoolduse ülesanded	22
2.8. Kriminaalhoolduse positiivsed aspektid võrreldes vangistusega	22
2.8.1. Kulukuse aspekt	22
2.8.2 Korduvkuritegude toimepanemise aspekt	23
2.9. Kriminaalhoolduse negatiivsed aspektid.....	24
3. Käitumiskontrolli koht kriminaalhoolduses	25
3.1 Kontrollnõuete ning kohustuste määratlus	25
3.2 Käitumiskontrolli kohustuste liigitus	26
3.3 Kriminaalhooldusalusele KarS § 75 lg-st 2 tulenevad lisakohustused	27

3.3.1 Kohustus heastada kuriteoga tekitatud kahju kohtu poolt määratud tähtjaks	27
3.3.2 Kohustus mitte tarvitada alkoholi ja narkootikume.....	28
3.3.3 Kohustus alluda ettenähtud ravile, kui kriminaalhooldusalune on selleks eelnevalt nõusoleku andnud.....	30
3.3.4 Kohustus osaleda sotsiaalabiprogrammis	31
3.3.5 Kohustus otsida endale töökoht, omandada üldharidus või eriala kohtu määratud tähtjaks.....	32
3.3.6 Elektrooniline järelevalve.....	32
3.3.7 Teised lisakohustused.....	33
4. Maakohtutesse esitatud erakorralised ettekanded perioodil 2007-2011. Maakohtute piirkondades määratud lisakohustused, kriminaalhooldusaluste poolt toime pandud lisakohustuste rikkumised ning kohtuniku otsuse ja kriminaalhooldusametniku ettepaneku kooskõlalisus	34
4.1 Andmestik	34
4.2 Perioodil 2007-2009 Harju Maakohtus menetletud erakorralised ettekanded, kriminaalhooldusaluste määratud lisakohustused, kriminaalhooldusaluste poolt toime pandud lisakohustuste rikkumised, kriminaalhooldusametnike ettepanekud rikkumistele ning kohtu otsustused kriminaalhooldusametnike ettepanekute osas	35
4.3 Perioodil 2007-2011 Tartu Maakohtus menetletud erakorralised ettekanded, kriminaalhooldusaluste määratud lisakohustused, kriminaalhooldusaluste poolt toime pandud lisakohustuste rikkumised, kriminaalhooldusametnike ettepanekud rikkumistele ning kohtu otsustused kriminaalhooldusametnike ettepanekute osas	41
4.4. Perioodil 2007-2011 Pärnu Maakohtus menetletud erakorralised ettekanded, kriminaalhooldusaluste määratud lisakohustused, kriminaalhooldusaluste poolt toime pandud lisakohustuste rikkumised, kriminaalhooldusametnike ettepanekud rikkumistele ning kohtu otsustused kriminaalhooldusametnike ettepanekute osas	47
4.5 Perioodil 2007-2011 Viru Maakohtus menetletud erakorralised ettekanded, kriminaalhooldusaluste määratud lisakohustused, kriminaalhooldusaluste poolt toime pandud lisakohustuste rikkumised, kriminaalhooldusametnike ettepanekud rikkumistele ning kohtu otsustused kriminaalhooldusametnike ettepanekute osas	53
4.6 Perioodil 2007-2011 alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keelule ning kahju heastamise kohustuste rikkumisele maakohtute piirkonnas kriminaalhooldusametnike poolt tehtud ettepanekud ning kohtute poolt tehtavad otsused	59
Kokkuvõte	64
Summary	66
Kasutatud materjalide loetelu	68

Sissejuhatus

Kriminaalhooldussüsteem on Eestis rakendust leidnud juba 14 aastat, alates 1998. aastast. Kriminaalhooldusel on suur ja laialdane osa sellele allutatud isikute suhtes, olles ühelt poolt tinglikult öeldes karistavaks järelevalveasutuseks kriminaalhooldusaluste suhtes ning teiselt poolt jällegi kriminaalhooldusaluseid kasvatav, resotsialiseerumisele kaasaaitav institutsioon.

Seadus annab kohtunikule võimaluse parema kriminaalhoolduse saavutamise ning süüdlase edasise õiguskõrge käitumise saamise eesmärgil määrata kriminaalhooldusalusele kohustusi, kui kohtulahendist tulenevaid nõudeid.

Kuna kriminaalhooldusametnikel puudub võim otsustada, kuidas reageerida kriminaalhooldusaluste poolt toime pandud rikkumistele, siis peavad nad rikkumise korral pöörduma erakorralise ettekandega, milles sisaldub kriminaalhooldusametniku poolne ettepanek, kohtu poole, kes teeb asjaolusid ja tõendeid arvestades otsuse.

Magistritöö eesmärgiks ongi analüüsida maakohtute piirkondade kaupa kriminaalhooldusalustele määratud lisakohustusi, kriminaalhooldusaluste rikkumiste erinevusi ning analüüsida, kas ning kui jah, siis kui suures ulatuses erinevad maakohtute tehtud otsused kriminaalhooldusametnike poolte tehtud erakorraliste ettekannete ettepanekutest.

Magistritöö on üles ehitatud neljale peatükile. Esimeses peatükis on kirjeldatud kriminaalhoolduse tekkimist ühiskonnas ning on välja toodud kirjeldus, kuidas sai kriminaalhooldus Eestis alguse ning milliseid erinevaid etappe pidi see enne läbima, et jõuda lõpuks kriminaalhooldusseaduse vastuvõtmiseni. Lisaks sellele on välja toodud ka kriminaalhoolduse positiivsed ja negatiivsed aspektid ning positiivsete aspektide võrdlus vangistusega.

Teises peatükis on analüüsitud kriminaalhoolduse eesmärgid ning kriminaalhoolduse ülesandeid. Lisaks sellele on alapeatükkidena välja toodud ka kriminaalhooldajate roll kriminaalhooldussüsteemis, mis on kriminaalhoolduse standardid ning kuidas nad on seotud kriminaalhooldusega.

Kolmas peatükk keskendub käitumiskontrolli kohale kriminaalhoolduses. Eraldi alapunktidena on välja toodud käitumiskontrolli kohustuste liigitus ning ka kriminaalhooldusalusele karistusseadustikust tulenevad võimalikud kohustused, mis on kohtu pädevuses otsustada.

Neljandas peatükis on toodud analüüs Eesti maakohtute piirkondade erinevustest, mis ja kuidas need erinevused väljenduvad kriminaalhooldusalustele lisakohustuste määramises ning kuidas erinevad kohtu poolt tehtud otsused erakorralistes ettekannetes tehtud ettepanekutest. Muuhulgas on väljatoodud ka piirkondlikud erinevused lisakohustuste rikkumises kriminaalhooldusaluste poolt.

1. Kriminaalhoolduse ajalugu ja kriminaalhoolduse tekkelugu Eestis

1.1. Kriminaalhoolduse ajalugu - selle juured ning areng

Probatsioon (ingl k *probation*) ehk kriminaalhooldus on angloameerika päritolu instituut. Kriminaalhoolduse eelkäijaks peetakse XIII sajandi Inglismaal kasutusele võetud *recognizance*'i ehk *binding over*'it, mille eesmärgiks oli süüdimõistmise vältimine selle asendamise teel kohtuniku ja süüdlase vahelise kokkuleppega. Reeglina jäeti süüdlane kokkuleppe kohaselt ilma igasuguse järelevalveta vabadusse, kuid talle pandi kohustus mitte rikkuda avalikku korda ja alluda kohtuniku teatud korraldustele.¹

Ajaloost on teada 19. sajandi misjonäride filantroopilised jõupingutused noorte seaduserikkujate vabastamiseks alkoholisõltuvusest. Inglismaal oli selliste misjonäride nimetuseks kohtukoja misjonärid (*police court missionaries*), kes koondusid heategevuslikesse organisatsioonidesse, mille eesmärgiks oli päästa pisikurjategijaid alkoholismist ja kuritegevusest, tehes seda praktilise abistamise ja usulise ümberveenmise näol.²

Kriminaalhoolduse sünnikohaks peetakse Ameerika Ühendriike, kus üldiselt käibel oleva legendi kohaselt hakkas 1841. a üks Bostoni filantroobist kingsepp John Augustus esimesena võtma endale kohtu ees vastustust kergemaid süütegusid toime pannud isikute käitumise eest. Valdavalt hulkumises ja joomises süüdi mõistetud isikute, John Augustuse ja kohtu vahel sõlmiti kokkulepe, mille kohaselt kohus lubas süüdimõistetule jätta karistuse kohaldamata, kui ta teatud aja jooksul korralikult käitub ja uusi õigusrikkumisi toime ei pane.³ Seesugust tööd jätkas ta kuni oma surmani 1859. aastal.⁴

John Augustust võib pidada seega kriminaalhoolduse „isaks“ ja esimeseks kriminaalhooldusametnikuks, kelle tegevus osutus sedavõrd edukaks, et juba 1878. aastal võeti Ameerika Ühendriikides Massachusettsi osariigis vastu esimene

¹ Pikamäe, P. Sootak, J. Kriminaaltäitevõigus. Tallinn, Kirjastus Ilo, 2001, lk 128

² Saar, J. Kriminaalhooldus- üks vanimaid sotsiaaltöö tegevusalasid. Ajakiri Sotsiaaltöö, 2001/1, lk 27. Arvutivõrgus. Kättesaadav:

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltöö_ajakiri/2001/Sotsiaaltöö_2001_1.pdf

³ Pikamäe, P. Sootak, J. Kriminaaltäitevõigus. Tallinn, Kirjastus Ilo, 2001, lk 59

⁴ Saar, J. Kriminaalhooldus- üks vanimaid sotsiaaltöö tegevusalasid. Ajakiri Sotsiaaltöö, 2001/1, lk 27. Arvutivõrgus. Kättesaadav:

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltöö_ajakiri/2001/Sotsiaaltöö_2001_1.pdf

kriminaalhooldusseadus.⁵ See kohustas Bostoni linnapead võtma tööle kriminaalhooldaja, kelle tööd hakkas kontrollima politsei.⁶ Seega võib väita, et antud kriminaalhooldusseadus panigi aluse esimesele kriminaalhooldussüsteemile maailmas.

Esimene kriminaalhooldusseaduse väljaandmine Ameerika Ühendriikides andis tõuke ja mõjutused ka teistesse ümberkaudsetesse riikidesse, kus kriminaalhooldussüsteem muutus oluliseks järelevalveharuks. 1889. aastal seadustati Kanadas seaduserikkujate vabastamine kokkuleppe alusel aktiga “Esmakordsete seaduserikkujate tingimuslik vabastamine karistuse kandmisest teatud juhtudel”.⁷

Inglismaal hakkas tänapäevase tingimisi karistamise ja probatsiooni eelvorm kujunema kõigepealt kohtupraktikas väidetavalt juba XVIII sajandi lõpul. Toetudes common law süsteemis juba varem praktiseeritavale käenduse instituudile, lükkas kohtunik karistuse täitmiselepooramise edasi, kui süüdlane lubas edaspidi korralikult käituda. Vastavasisuline seadusandlik areng langeb siiski märksa hilisemasse aega. Nimelt võeti 1887. aastal vastu Probation of First-Offenders Act.⁸

Järgides Ameerika Ühendriigi osariikide eeskujul, eraldas Inglismaa valitsus 1907. aastal kohtutele raha kriminaalhooldusametnike töölevõtmiseks. Nimetatud ametnike ülesandeks oli võtta oma hoole alla kohtute hoolekandetöö ning selgitada seaduserikkujate sotsiaalset tagapõhja, et korraldada nende sotsiaalset järelevalvet. Inglismaa vanim kriminaalhooldusagentuur tegutseb siiani nimetuse all *The Probation Service*.⁹

1952. aastal Londonis toimunud ÜRO korraldatud seminaril rõhutati just süüdimõistetuga tehtava töö ja tema üle seatud kontrolli tähtsust: „Olulised ei ole mitte õiguslikud vahendid, millega on erinevate riikide õigussüsteemides võimalik tingimisi vabadusekaotust ellu viia, vaid eelkõige järelevalvemeetodite sellise menetluse väljaarendamine, kus süüdimõistetut on

⁵ Pikamäe, P. Sootak, J. Kriminaaltäitevõigus. Tallinn, Kirjastus Ilo, 2001, lk 59

⁶ Saar, J. Kriminaalhooldus- üks vanimaid sotsiaaltöö tegevusalasid. Ajakiri Sotsiaaltöö, 2001/1, lk 27. Arvutivõrgus. Kättesaadav:

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltöö_ajakiri/2001/Sotsiaaltöö_2001_1.pdf

⁷ Saar, J. Kriminaalhooldus- üks vanimaid sotsiaaltöö tegevusalasid. Ajakiri Sotsiaaltöö, 2001/1, lk 27. Arvutivõrgus. Kättesaadav:

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltöö_ajakiri/2001/Sotsiaaltöö_2001_1.pdf

⁸ Sootak J. Tingimisi vabadusekaotus. - Eesti kriminaalõiguse arenguteedest . Tartu, Juristide Täiendkeskus, 1997; lk 72

⁹ Saar, J. Kriminaalhooldus- üks vanimaid sotsiaaltöö tegevusalasid. Ajakiri Sotsiaaltöö, 2001/1, lk 27. Arvutivõrgus. Kättesaadav:

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltöö_ajakiri/2001/Sotsiaaltöö_2001_1.pdf

võimalik nii abistada, et ta positiivse kohtlemise tulemusena vabaduses viibides taas ühiskonda sisse elaks“.¹⁰

1.2. Kriminaalhoolduse tekkimise alused Eestis

Kriminaalhoolduse jõudmist Eesti kriminaalõigusesse on pisut keeruline dateerida, sest tegelikult andis juba omaaegne Eesti NSV KrK § 48¹ kohtule võimaluse lükata mõistetud vabadusekaotuse täitmine edasi ühest kuni kahe aastani, pannes süüdimõistetule teatud kohustusi. Samas ei eristanud tollane kriminaalkodeks selgelt kontrollnõudeid ja kohustusi, samuti puudus eraldiseisev väljaarendatud kriminaalhooldussüsteem.¹¹

Nõukogude-aegses kriminaalõiguses oli olemas tingimisi süüdimõistmise sanktsioon, mis kandis nime „tingimisi süüdimõistmine“. Eesti 1992. aasta kriminaalõigusreformiga nimetati paragrahv ümber „vabadusekaotuse tingimuslikuks mittekohaldamiseks“, kuid seda ei saa võrrelda kriminaalhooldusega tänases tähenduses.

Enne 1998. aasta maikuud kehtinud kriminaalseadus nägi ette, et juhul, kui kohtunik pidas otstarbekaks süüdimõistetu ühiskonda jätta ja vabadusekaotust tingimuslikult mitte kohaldada, võis ta isikule katseajaks määrata teatud tingimusi, näiteks tööleasumine, kahju hüvitamine, registreerimisel käimine jms.

Kuna seadus ei näinud kohustuslikku tingimuste määramist, siis tähendas see, et suur osa süüdimõistetutest oli katseajal ilma kohustusteta. Tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastatutele polnud aga seadus näinud ette ühegi tingimuse määramist, isegi mitte registreerimist vastavas asutuses.

Järelevalvet kohtu poolt karistatute üle tegi politsei järelevalveinspektor, kes jälgis karistatute tingimuste täitmist ja pidas nende toimikuid. Sisuliselt tööd süüdimõistetuga teha oli raske, sest politseiprefektuurides töötas kokku 26 järelevalveinspektorit ja igal inspektoril oli umbes 500 järelevalvealust. Selline järelevalvealuste hulk iseenesest teeb sisuliselt töö võimatuks. Seega võib väita, et kuni kriminaalhoolduse käivitamiseni liikus Eestis järelevalveta ringi ligikaudu 5000 kohtulikult karistatud inimest, kellele lisandus veel paarsada vanglast tingimisi

¹⁰ Sootak J. Tingimisi vabadusekaotus. - Eesti kriminaalõiguse arenguteedest . Tartu, Juristide Täiendkeskus, 1997; lk 73-74

¹¹ Pikamäe, P. Sootak, J. Kriminaaltäitevõigus. Tallinn, Kirjastus Ilo, 2001, lk 129

enne tähtaega vabastatud. Sellistel tingimustel võis nende isikute õiguskuulekuse ja resotsialiseerumise seada suure kahtluse alla.¹²

1.3. Milleks oli vaja kriminaalhooldust?

Seoses kinnipidamisasutustes viibivate isikute suure arvu ja kasvava kuritegevuse tasemega tuli Eesti Vabariigi taasiseseisvumise järgsel perioodil hakata muu hulgas otsima ka uusi mooduseid ühiskonna turvalisuse tagamiseks. Soov vangide arvu vähendada sai üheks peamiseks argumendiks kriminaalhooldussüsteemi loomise põhjendamisel.¹³

Vastavalt Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusel¹⁴ tuleks vabadusekaotust vaadelda kui sanktsiooni või meedet, millest viimasena abi otsitakse ning mida tuleb seetõttu rakendada ainult juhul, kui süüteo raskuse tõttu on iga teine sanktsioon või meede piisavalt ebapiisav. Lahendust ei paku üha suuremate summade paiskamine vanglate ehitusse. Selle asemel tuleks läbi vaadata vangistuse alternatiive käsitlevad õigusaktid ja praktika.

1.4. Kriminaalhooldussüsteemi loomine Eestis

1991. aastal võttis valitsus Justiitsministeeriumi eestvedamisel vastu kriminaaltäitesüsteemi kontseptsiooni, mille põhialuseks olid Euroopa vanglareeglistik, inimõiguste konventsioon ja ÜRO vangide kohtlemise miinimumstandardid. Kriminaalsüsteemi reformi käigus kehtestati 1992. aasta juulis kriminaalkodeksi uus redaktsioon, mis liberaliseeris mõnevõrra karistuspoliitikat.

1993. aastal koostas väliseestlasest kriminaalhoolduse ekspert Peeter Kiviloo Justiitsministeeriumi tellimusel esialgse nägemuse selle kohta, milline võiks olla Eesti

¹² Kuuse, R. Eesti kriminaalhoolduse kujunemislugu. -Eesti kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004. Justiitsministeerium. Tallinn 2004, lk 5

¹³ Kuuse, R. Eesti kriminaalhoolduse kujunemislugu – Eesti kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004“. Justiitsministeerium. Tallinn 2004, lk 6

¹⁴ Ministrite Komitee soovitus number R (99) 22, „Vanglate ülerahvastatusest ja vangide arvu suurenemisest, vastu võetud Ministrite Komitee poolt 30. septembril 1999 ministrite asetäitjate 681. kohtumisel. Arvutivõrgus. Kättesaadav :

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=538633&SecMode=1&DocId=412108&Usage=2>

kriminaalhooldussüsteem, milliste õigusaktidega see peaks olema reguleeritud ning millised oleksid esialgsed tegevused süsteemi rakendamiseks. Analoogseid visioone koostati sellel perioodil eri autorite poolt mitmeid.

1996. aastal alustas Justiitsministeerium *kriminaalhooldusseaduse* koostamist, töötades paralleelselt välja ka kõik seaduse rakendamist puudutavad õigusaktid ning koostades rakendusplaani koos eelarvega. Kriminaalhooldusseadus võeti Riigikogus vastu 1997. aasta detsembris ja see jõustus 1. mail 1998. aastal. Seaduse koostamisel lähtuti välisriikide analoogsetest süsteemidest. Põhilisteks eeskujuriikideks kujunesid Saksamaa, Austria ja Prantsusmaa.¹⁵

Kriminaalhooldussüsteemi õigusliku regulatsiooni väljatöötamisel keskenduti järgmistele põhimõtetele:

- luua piisav valik kohustuslikke ja kriminaalhooldusala vajadustest lähtuvaid kohustusi;
- tagada kriminaalhooldusametnikule kriminaalhooldusala individuaalselt töötamise võimalus;
- sätestada kohtuniku seotus karistuse täitmisega.

Kriminaalhooldussüsteem rakendus kahes etapis. 1998. aasta jaanuaris kuulutas Justiitsministeerium välja konkursi kriminaalhooldusametnike leidmiseks. Mitmesaja kandidaadi seast valiti välja esialgu 130 inimest 110-le ametikohale, kes alustasid kahekuulist väljaõpet. Koolitus lõppes eksamiga, mille edukalt läbinud inimesed nimetati kriminaalhooldusametnikeks.

Süsteemi rakendamise esimeses etapis alustas pärast kriminaalhooldusseaduse jõustumist 1. mail 1998.a. maa- ja linnakohtute juures tööd 13 kriminaalhooldusosakonda ja võeti tööle 110 kriminaalhooldusametnikku. Kogu Eesti oli jagatud piirkondadeks ning kõigis suuremates linnades ja maakonnakeskustes olid kriminaalhoolduse osakonnad või talitused, mida oli kokku 35.¹⁶

¹⁵ Kuuse, R. Eesti kriminaalhoolduse kujunemislugu – Eesti kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004. Justiitsministeerium. Tallinn 2004, lk 6

¹⁶ Kuuse, R. Eesti kriminaalhoolduse kujunemislugu – Eesti kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004. Justiitsministeerium. Tallinn 2004, lk 6-7

Teine etapp rakendus 1999. aasta sügisel, mil lisandus neli uut kriminaalhooldusosakonda 54 kriminaalhooldusametnikuga.¹⁷ Kõik 1998. ja 1999. aastal tööle võetud ametnikud said enne tööle asumist põhikoolituse, mis kestis kaks kuud ning mis oli esimeseks sissejuhatuseks kriminaalhooldusesse, ühtlustades teadmisi õiguse, sotsiaalpedagoogika ja psühholoogia vallas.¹⁸

1.5 Kriminaalhooldussüsteemi toimimine tänapäeva Eestis

Tänapäevaks on kriminaalhooldussüsteemis näha mitmeid olulisi edasijõudmisi. Näiteks kui tööd alustati tingimisi karistatud ja ennetähtaegselt vabastatud isikutega, siis täna korraldavad kriminaalhooldusametnikud ka üldkasulikke tööd, kohaldavad alaealiste mõjutusvahendeid ning rakendavad elektroonilist valvet.

Kriminaalhooldusosakonnad kuulusid kuni 2008. aasta juunini kohtute juurde, kuid alates 1. juunist 2008 on kriminaalhooldus liitunud vanglaga ja kriminaalhooldusosakonnad asuvad piirkondlike vanglate juures.¹⁹

Samuti on kasvanud ka kriminaalhooldusametnike hulk: kui 1998. aastal alustas oma tööd 110 kriminaalhooldusametnikku, siis nüüdseks on nende hulk kasvanud üle 200 inimeseni.

¹⁷ Saar, J., Markina, A., Ahven, A., Annist, A., Ginter, J. „Kuritegevus Eestis 1991-2001“ Juura 2003. Arvutivõrgus. Kättesaadav - http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=20796/kuritegevus+Eestis+1991-2001_J%FCri+Saar.pdf

¹⁸ Kuuse, R. Eesti kriminaalhoolduse kujunemislugu – Eesti kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004. Justiitsministeerium. Tallinn 2004, lk 7

¹⁹ Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn 2008. Arvutivõrgus kättesaadav - http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=35787/Vanglate_aastaraamat_2007.pdf

2. Kriminaalhoolduse üldiseloostus, ülesanded ning eesmärgid

2.1 Kriminaalhoolduse iseloom

Kriminaalhooldus on piiriala, kus kohtuvad sotsiaalpoliitika ja karistuspoliitika – kitsamalt sotsiaalpedagoogilised töömeetodid ja järelevalve tingimisi karistatute katseajal. Eri riikides valitsevad nende kahe vastandliku pooluse vahel erinevad suhted. On maid, kus kriminaalhooldus kujutab endast ranget järelevalvet, näiteks elektroonilise jälgimissüsteemi kaudu, või siis teine suundumus, kus kriminaalhooldus läheneb oma iseloomult psühhiaatrilisele ravile. Eestis on kriminaalhoolduse puhul tegemist 65% ulatuses sotsiaaltööga ja 35% järelevalvega. Loomulikult on see suhe paindlikult muutuv, arvestades hooldusaluse eripära.

Olgugi et kriminaalhooldus kuulub Justiitsministeeriumi haldusalasse, on tegemist sotsiaalpoliitiliste meetmete rakendamisega. Sotsiaalpoliitiliste meetmete rakendamine tähendab ennekõike pika tasuvusajaga investeeringut inimestesse ja inimeste kaudu ühiskonda. Sekkudes professionaalselt ja piisava respektiga kergema kuriteo sooritanud (katseajale määratud) isiku elukorraldusse, andes talle võimaluse läheneda oma olukorrale uuest vaatenurgast ning otsustada muutuste kasuks oma elus, kujutab kriminaalhooldus suurt ressursi, ühiskonna heaolu toetamisel.²⁰

2.2. Kellele on kriminaalhooldus enamjaolt suunatud?

Kriminaalhooldusele allutatud isiku osas kasutatakse mõistet *kriminaalhooldusalune*.

Vastavalt kriminaalhooldusseaduse paragrahvile kaks, on kriminaalhooldusalune:

- süüdimõistetu, kelle kohus on seaduses sätestatud korras määranud kriminaalhooldaja järelevalve alla;
- süüdimõistetu, kelle vangistus on asendatud üldkasuliku tööga või sõltuvusraviga;

²⁰ K. Kask, Kriminaalhoolduse kvaliteedi mõõtmine: väljundina tulemuspalk. Ajakiri Sotsiaaltöö, 2001/1, lk 29. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V21jaanded/Sotsiaaltoe_ajakiri/2001/Sotsiaaltoe_2001_1.pdf

- isik, kelle suhtes on kriminaalmenetlus lõpetatud ning kellele on prokurör või kohus määranud üldkasuliku töö tegemise;
- kahtlustatav või süüdistatav, kellel tõkendina kohaldatud vahistamine on asendatud elektroonilisele valvele allumise kohustusega.²¹

Kriminaalhooldusalune on mittevabatahtlik klient (ehk sundklient), mis sisuliselt tähendab isikut, kes ei ole otsinud abi ise, vaid on määratud kriminaalhooldusametniku järelevalve alla sundkorras, kohtuniku või prokuröri otsuse alusel.²²

Kriminaalhooldusalune on:

- isik, kelle suhtes on algatatud kriminaalasi ja kelle kohta soovitakse kohtueelset ettekannet;
- süüdimõistetu, kelle võimaliku ennetähtaegse vabanemise ettevalmistamisel esitab kriminaalhooldaja arvamuse kriminaalhooldusele sobivuse kohta;
- alaealine isik, kes on kohtu poolt karistusest vabastatud ja kellele mõjutusvahendina kohaldatakse käitumiskontrolli;
- isik, kelle suhtes on kriminaalmenetlus lõpetatud ja kes on kohustatud tegema talle määratud üldkasulikke tööd;
- süüdimõistetu, kelle vangistus on kohtu poolt asendatud üldkasuliku tööga koos allutamisega käitumiskontrollile;
- süüdimõistetu, kelle vangistuse on kohus jätnud täitmisele pööramata ning asendanud selle käitumiskontrolliga;
- süüdimõistetu, kelle vangistuse on kohus jätnud osaliselt täitmisele pööramata ja asendanud selle käitumiskontrolliga;
- süüdimõistetu, kes on vangistusest enne selle tähtaja lõppemist kohtu poolt tingimisi vabastatud koos allutamisega käitumiskontrollile;
- isik, kellel on elektroonilise valve kohustus;
- süüdimõistetu, kellele kohus on määranud karistusjärgse käitumiskontrolli.²³

²¹ Kriminaalhooldusseadus. 17.detsember 1997. - RT I 1998, 4, 62 - RT I, 23.02.2011, 21 Arvutivõrgus.

Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/123022011021>

²² Maurer, T. Kes on kriminaalhooldusalused? – Eesti kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004. Justiitsministeerium. Tallinn 2004, lk 32

²³ Eesti Vabariigi kriminaalhoolduse standardid, Tallinn 2011. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53802/Kriminaalhoolduse+standardid+2011.pdf>

2.3. Kriminaalhoolduse standardid

2.3.1 2003. aasta kriminaalhooldusstandardid

Avaliku sektori ühe osana seisis kriminaalhooldus pidevalt silmitsi probleemiga, kuidas võimalikult arusaadavalt selgitada avalikkusele, millega kriminaalhooldus tegeleb ja mille peale raha kulub. Klienditöö puhul on alati raske määratleda kriteeriume, mille alusel oma tegevuse efektiivsust mõõta, eriti kui on tegemist juhuga, kus muutus võtab kaua aega.²⁴

Eeltoodud probleemi lahendamiseks moodustas 2001.aasta 10.aprillil Justiitsministeerium esimest korda 11-liikmelise töörühma, kelle ülesandeks oli välja töötada kriminaalhooldusstandardid, määrata kriminaalhoolduses tehtava töö sisu, kirjeldada kriminaalhoolduse tegevusi ning töötada välja kvaliteedi hindamise kriteeriumid.

Vajadus kriminaalhoolduse tegevuste määratlemiseks sügenes praktikast, kus peamiseks küsimuseks oli erinev lähenemine töö korraldusele ning sellest tekkinud süsteemisisene ebaühtlus. Kriminaalhooldusstandardid on juhendmaterjaliks kriminaalhooldusametnikele nende tööprotsessi hindamiskriteeriumite osas: mõõdetakse nii aega, töömeetodite kasutamist kui ka väljundeid. Standardid sätestavad kriminaalhooldustöö üldised põhimõtted ja organisatsioonilised küsimused, erinevad tööprotsessid on kirjeldatud ning esitatud joonistena. Seega on kriminaalhoolduse standardite puhul tegemist metoodilise materjaliga kriminaalhoolduse kvaliteedi hindamiseks, mis peab tagama, et töö on kindlasuunaline, ühtsetel alustel ning teenib ühiskonna turvalisuse saavutamise eesmärki.²⁵

2.3.2 2011. aasta kriminaalhooldusstandardid

Kuna eelmistest kriminaalhooldusstandardite kehtestamisest oli möödas peaaegu 10 aastat ning vahepealsel ajal oli kriminaalhooldajate töösse palju muudatusi sisse viidud, siis 2009.aastal alustati kriminaalhooldusstandardite uuendamist ning uue redaktsiooni väljatöötamist.

²⁴ Kuuse, R. Kriminaalhooldus Eestis. Ajakiri Sotsiaaltöö, 2001/5, lk 39. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltoe_ajakiri/2001/Sotsiaaltoe_2001_5.pdf

²⁵ Kuuse, R. Kvaliteedist ja tulemuslikkusest kriminaalhoolduses – Eesti kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004. Justiitsministeerium. Tallinn 2004, lk 77

Veebruari 2011. aasta heaks kiidetud uute/täiendatud kriminaalhoolduse standardite eesmärgiks on juhtnööride andmine kriminaalhooldustööd tegevatele ametnikele ning seeläbi kriminaalhooldustöö kvaliteedi ja tulemuslikkuse tagamine.²⁶

Kriminaalhooldusteenuste kirjeldusi on vaja järgmistel põhjustel:

- need annavad aluse ressursside (materiaalsed vahendid, inimressurss jne) taotlemiseks ning tegevuse laiendamise kavandamiseks;
- need annavad aluse ametnike tööpanuse võrdlemiseks ja kriteeriumid ametnike tunnustamiseks;
- nende abil saab ametnike tööd täpsemalt piiritleda. See hoiab ära üliinnuka ametniku läbipõlemise ja ületöötamise ning võimaldab korrale kutsuda laisa või hoolimatu ametniku;
- need annavad ühiskonnale parema ülevaate sellest, mida võib kriminaalhoolduselt loota;
- need annavad aluse süsteemi juhtidele kriminaalhooldust puudutavates küsimustes otsuste tegemiseks;
- äsja tööle asunud ametnikel on kergem saada ülevaadet oma tööülesannetest.²⁷

Kriminaalhoolduse standardite väljatöötamisel on lähtutud kriminaalhooldustööd reguleerivatest rahvusvahelistest soovitusetest, siseriiklikest õigusaktidest, Vanglateenistuse arengusuundadest ning Eesti kriminaalhoolduspraktika kujunemisest ja trendidest alates kriminaalhooldussüsteemi loomisest 1998.a.²⁸

2.4. Kriminaalhooldajad

Kriminaalhooldust teostavad kriminaalhooldajad. Vastavalt kriminaalhooldusseaduse paragrahvi 3 lõikele 1 on kriminaalhooldajaks kriminaalhooldusametnik ja

²⁶ Eesti Vabariigi kriminaalhoolduse standardid, Tallinn 2011. Arvutivõrgus. Kättesaadav-

<http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53802/Kriminaalhoolduse+standardid+2011.pdf>

²⁷ Kask, K. Kriminaalhoolduse tulemuste hindamine .Eesti kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004. Justiitsministeerium. Tallinn 2004, lk 84

²⁸ Eesti Vabariigi kriminaalhoolduse standardid, Tallinn 2011. Arvutivõrgus. Kättesaadav-

<http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53802/Kriminaalhoolduse+standardid+2011.pdf>

kriminaalhooldusabiline. Mõlemal on kriminaalhoolduse teostamisel võrdsed õigused ja kohustused. Küll aga allub kriminaalhooldusametnik teenistuslikus mõttes avaliku teenistuse seadusele, kriminaalhooldusabilisega seotud küsimused sätestatakse kriminaalhooldusseaduses.²⁹

Vastavalt kriminaalhooldusseadusele võib kriminaalhooldusametnikuks nimetada isiku, kellel on kriminaalhooldustööks vajalikud kõlbelised omadused ning vastav rakenduslik või akadeemiline kõrgharidus. Kriminaalhooldusabiliseks on aga isik, kes täidab kriminaalhooldusülesandeid oma vabast ajast ning tasu saamata.³⁰

Kriminaalhooldaja ei tohi riivata kriminaalhooldusaluse väärikust. Klienditöö eeldus on inimese kui terviku käsitus. Kriminaalhooldaja peab arvestama hooldusaluse võimeid ja kriminogeenset kalduvust.³¹

Kriminaalhooldaja töö sisuks on selgitada välja uue kuriteo toimepanemise riskid ning kavandada koos hooldusalusega abinõud uue kuriteo toimepanemise vältimiseks, tehes koostööd riigi ja omavalitsuse struktuuriüksustega ning mittetulundusühingutega.³²

Juhtumiga tegeleva kriminaalhooldusametniku nimetab kriminaalhooldusosakonna juhataja. Võimalusel nimetatakse juhtumiga tegelema kriminaalhooldusametnik, kes tegeles eelnevalt vangla, kohtu või prokuratuuri taotlusel kriminaalhoolduse ettevalmistamisega.³³

Kriminaalhooldusametniku nimetamisel arvestatakse:

- ametniku töökogemust ja spetsialiseerumist;
- ametniku töökoormust;
- ametniku tööpiirkonda;
- kriminaalhooldusjuhtumi eripära ja raskust;
- võimalikku huvide konflikti esinemist.³⁴

²⁹ Miil, M Artikkel, Kriminaalhooldussüsteemi rakendamine Eestis. Ilmunud Juridicas nr II, 1998. aastal.

³⁰ Kriminaalhooldusseadus. 17.detsember 1997. - RT I 1998, 4, 62 - RT I, 23.02.2011, 21. Arvutivõrgus.

Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/123022011021>

³¹ Eesti Vabariigi kriminaalhoolduse standardid, Tallinn 2003. Arvutivõrgus. Kättesaadav-

http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=10362/krimh_standardid.pdf

³² Vanglateenistus. Kriminaalhooldus. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <http://www.vangla.ee/krimh>

³³ Eesti Vabariigi kriminaalhoolduse standardid, Tallinn 2011. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
<http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53802/Kriminaalhoolduse+standardid+2011.pdf>

³⁴ Eesti Vabariigi kriminaalhoolduse standardid, Tallinn 2011. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
<http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53802/Kriminaalhoolduse+standardid+2011.pdf>

Peale otsese klienditöö tegelevad kriminaalhooldusametnikud ka üldise preventiivse tööga. Nad kuuluvad erinevatesse kohalike omavalitsuste ümarlaudadesse, komisjonidesse, töögruppidesse ning tegelevad võrgustikutöö arendamisega, mis on vajalik kriminaalhooldustöö tegemiseks ja uute kuritegude ärahoidmiseks, näiteks koostöö koolidega alaealiste kuritegevuse vähendamiseks jne.³⁵

Kriminaalhooldusametnikud identifitseerivad endid pigem sotsiaaltöötajate kui järelevalve teostajatena. Kriminaalhooldaja töö eripära on see, et tegutsetakse mõneti kitsamas seaduslikus raamistikus, kui seda teeb sotsiaaltöötaja. Kriminaalhooldaja üks olulisemaid funktsioone on ka järelevalve ning seetõttu on kriminaalhooldusametnikel kohustus õigusrikkumise korral sekkuda. Selline jõupositsiooni ja aitaja rolli ühendamine on küllalt raske ja pingeline.³⁶

Kriminaalhooldusametniku tehtav sotsiaaltöö peab aitama hooldusalusel suhtuda oma probleemidesse kriitiliselt. See peab tekitama õpihuvi ning suurendama teotahet, tegutsemisuskust ja vastutustunnet, et selle kaudu soodustada hooldusaluse ühiskonda integreerumist. Kriminaalhooldusametnik julgustab klienti kasutama kõiki võimalusi koostööks nendega, kes aitavad tal vaba ühiskonnaga kohaneda. Ta on hooldusaluse teejuht selles koostöös.³⁷

Kriminaalhooldusabiline võib olla isik, kes on avaldanud sellekohast soovi ja sobib kriminaalhooldusabilisena tegutsema. Kriminaalhooldusabiline ei või olla kohtunik ega prokurör, samuti kohtu, prokuratuuri, politsei või kinnipidamiskoha koosseisuline töötaja, kes on avalik teenistuja. Kriminaalhooldusabilisena võib tegutseda isik, kelle kriminaalhooldusosakonna juhataja on kandnud kriminaalhooldusabiliste nimekirja. Kriminaalhooldusosakond peab tagama kriminaalhooldusabilise väljaõppe enne tema asumist kriminaalhooldusülesannete täitmisele. Mis puutub kriminaalhooldusabilise kulude hüvitamisse, siis talle hüvitatakse kriminaalhooldustöö kulud, kuid mitte suurema summa ulatuses kui 10 protsenti kriminaalhooldusametnikule makstavast töötasust³⁸

³⁵ Sass, M. Kriminaalhooldusosakond ja ametnikud – Eesti kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004. Justiitsministeerium. Tallinn 2004, lk 8

³⁶ Kuuse, R. Kriminaalhooldus Eestis. Ajakiri Sotsiaaltöö 2001/5, lk 39. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V21jaanded/Sotsiaaltöö_ajakiri/2001/Sotsiaaltöö_2001_5.pdf

³⁷ Kask, K., Kriminaalhoolduse kvaliteedi mõõtmine: väljundina tulemuspalk. Ajakiri Sotsiaaltöö 2001/1, lk 29. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V21jaanded/Sotsiaaltöö_ajakiri/2001/Sotsiaaltöö_2001_1.pdf

³⁸ Kriminaalhooldusseadus. 17. detsember 1997. - RT I 1998, 4, 62 - RT I, 23.02.2011, 21 Arvutivõrgus. Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/123022011021>

Lisaks eeltoodud kriminaalhooldusametnikule ning kriminaalhooldusabilisele annab seadus veel võimalusi kriminaalhoolduse teostamiseks. Vastavalt kriminaalhooldusseaduse paragrahv 3 lõikele 2 võib kriminaalhoolduse ülesanded anda ka mittetulundusühingule (kriminaalhooldusühingule), mille üheks põhikirjaliseks tegevuseks on kriminaalhoolduse teostamine. Eelnimetatud paragrahvi lõike 3 kohaselt võib vangla direktor kriminaalhoolduse ülesandeid anda lisaks kriminaalhooldajale ka teistele vangla teenistuses olevatele isikutele, kes vastavad kriminaalhooldajale esitatavatele nõuetele.³⁹

2.5 Kriminaalhooldustöö põhimõtted

2.5.1 Inimväärikus

Kriminaalhooldustöö peab austama üksikut inimest ja üldiselt tunnustatud inimõigusi. Teisisõnu tuleb kriminaalhooldusele määratud kohelda viisil, mis austab tema inimväärikust ning kindlustab, et kriminaalhoolduse ajal tehtud toimingud ei põhjusta talle rohkem kannatusi või ebameeldivusi kui need, mis paratamatult kaasnevad kriminaalhoolduse teostamisega.⁴⁰

2.5.2 Minimaalne sekkumine

Kriminaalhooldusametnikul tuleb oma tegevuses otsida ning arendada selliseid probleemilahendusviise, mis tagavad minimaalse vajaliku sekkumise kriminaalhooldusaluse ellu, kuid samal ajal võimaldavad ennetada ja lahendada tekkivaid probleeme piisava tõhususega.

Kriminaalhoolduse toimingud peavad olema seotud ja järgima nn tavapärast elu ühiskonnas. Kriminaalhoolduse teostamisel tuginetakse ühiskonnas kõigile kättesaadavatele vahenditele, mis aitavad maandada kriminaalhooldusaluse individuaalseid kuritegeliku käitumise riske. Kõigile kättesaadavate vahendite all tuleb mõista kõiki avalikke teenuseid sõltumata nende osutajast, riiklikke ja omavalitsuste hoolekandelisi meetmeid ja erialaspetsialistide

³⁹ Kriminaalhooldusseadus. 17.detsember 1997. - RT I 1998, 4, 62 - RT I, 23.02.2011, 21. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/123022011021>

⁴⁰ Eesti Vabariigi kriminaalhoolduse standardid, Tallinn 2011. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53802/Kriminaalhoolduse+standardid+2011.pdf>

(psühholoogid, sotsiaaltöötajad, juristid, terapeutid jne) iseseisvat toimetulekut parandavat oskusteavet.

Spetsiifiliselt ja ainult kriminaalhoolduse sihtrühmale suunatud tegevusi kutsutakse ellu, arendatakse ja teostatakse ainult siis, kui muul viisil ei ole võimalik kriminaalhoolduse eesmärgi ja ülesandeid täita. Selle põhimõtte eesmärk on märgistamise vähendamine ning iseseisva toimetuleku suurendamine.⁴¹

2.5.3 Vastutusvõime arendamine

Kriminaalhoolduse tegevused peavad olema korraldatud nii, et kriminaalhooldusalusel on võimalik arendada vastutustunnet ja motivatsiooni ning teadmisi ja oskusi õiguskõuetähtsate elukorralduste sisseseadmiseks. Selle põhimõtte järgimiseks on vajalik tagada kriminaalhooldusalusele igakülgne teave tema kohustustest, õigustest ja võimalustest, aga ka regulaarne aktiivne suhtlus kriminaalhooldusametnikuga.

Kriminaalhooldaja rolliks on motiveerida, nõustada, abistada ja juhendada õigusrikkujat tema ettevõtmistes. Katseaja täideviimine korraldatakse vastavalt kriminaalhooldusaluse vastutuse võtmisele oma käekäigu eest ning kriminaalhooldusametniku sekkumise intensiivsuse sõltub otseselt kriminaalhooldusaluse käitumisest. Kriminaalhooldusalune peab võtma vastutuse oma elu eest.⁴²

2.5.4 Ühiskonna turvalisuse tagamine

Kriminaalhooldus peab tagama, et kriminaalhooldusalusele kehtestatud kontrollnõuded ja määratud kohustused viiakse täide kaitstes ja arvestades ühiskonna liikmete turvalisust ja julgeolekut. Oluline on siinjuures silmas pidada ka õigusrikkuja enda kaitset teiste inimeste poolse võimaliku agressiooni ja kahjustava mõju eest.

Kriminaalhoolduse toiminguid planeerides ja täide viies peab kriminaalhooldusametnik:

- alati arvestama uue kuriteo sooritamise riski ja kriminaalhoolduse tingimuste rikkumise võimalusega ning viima selle tõenäosuse ja võimaliku kahju miinimumini;

⁴¹ Eesti Vabariigi kriminaalhoolduse standardid, Tallinn 2011. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
<http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53802/Kriminaalhoolduse+standardid+2011.pdf>

⁴² *Ibid.*

- kriminaalhooldusala tegevuse või tegevusetuse tulemusena ohustatud inimeste õiguste kaitseks viivitamatult tegema kõik endast sõltuva teavitades vajadusel asjakohaseid üksikisikuid ja asutusi;
- kriminaalhooldusala kohta kogutud eraelulist või delikaatset teavet igakülselt kaitsma selle sattumise eest isikute kätte, kellel puudub selleks seaduslik õigus.⁴³

Mõne kurjategija vangistamine kaitseb ühiskonda ja avalikku korda, samal ajal karistades ka kurjategijat.⁴⁴

2.6. Kriminaalhoolduse eesmärgid

Kriminaalhoolduse peamine eesmärk on muuta ühiskond turvalisemaks, rakendades alternatiive vangistusele. Selline eesmärgi seadmine tugineb eeldusel, et kuriteo sooritanud isiku võib jätta vabadusse, kui lisaks järelevalvele tema üle tehakse ka tööd tema kriminogeense käitumise muutmiseks. Kriminaalhooldustöö koosneb seega kahest poolest – järelevalvest ja sotsiaalse kohanemise soodustamisest. Need meetmed aitavad vähendada korduvkuritegevust, suurendades nii ühiskonna turvalisust.⁴⁵

Sama seisukohta toetab ka Vanglate ja kriminaalhoolduse aastaraamat, mille kohaselt on kriminaalhoolduse peamine eesmärk soodustada kriminaalhooldusala sotsiaalset kohanemist eesmärgiga mõjutada teda hoiduma kuritegude toimepanemisest.⁴⁶

Eelnimetatud eesmärgi nimel tuleb kriminaalhooldajal äratada kriminaalhooldusala soov oma tegude eest vastutada. Kriminaalhooldaja ülesanne on kaasa aidata oma kliendi olukorra paranemisele ja stabiliseerimisele.

Vastavalt kriminaalhooldusseaduse paragrahvile 1 valvatakse kriminaalhoolduse käigus kriminaalhooldusala käitumise ja temale kohtu või prokuröri poolt pandud kohustuste

⁴³ Eesti Vabariigi kriminaalhoolduse standardid, Tallinn 2011. Arvutivõrgus. Kättesaadav-

<http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53802/Kriminaalhoolduse+standardid+2011.pdf>

⁴⁴ Jacobson, M. Downsizing prisons. New York University Press 2005. lk 6

⁴⁵ Vanglateenistus. Kriminaalhooldus. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <http://www.vangla.ee/krimh>

⁴⁶ Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn 2008. Arvutivõrgus kättesaadav- http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=35787/Vanglate_aastaraamat_2007.pdf

täitmise järele ning soodustatakse kriminaalhooldusaluse sotsiaalset kohanemist eesmärgiga mõjutada teda hoiduma kuritegude toimepanemisest.⁴⁷

Lisaks täpsustab akt, et kriminaalhooldusalusele osutatakse katseaja jooksul abi töö-, õppimis- ja elukoha leidmisel ning samuti teiste isiklike probleemide lahendamisel. Seega on sotsiaalset kohanemist soodustava abi suund samuti ette antud. Ka see on kirjas, et ametnik ei pea ega tohigi hooldusaluse eest kõike ära teha, vaid peab soodustama kriminaalhooldusaluse võimet igapäevases elus iseseisvalt toime tulla.⁴⁸

Kriminaalhooldus kui alternatiivkaristus võimaldab peale vahendite kokkuhoiu vältida vangistuse negatiivseid tagajärgi ja vähendada retsidivismi.

Kriminaalhoolduse peaesmärgil, milleks ongi eelmainitud kuritegevuse ennetamise ja kontrolli all hoidmise kaudu kuritegevuse vähendamine turvalise elukeskkonna loomise nimel, on järgmised alaesmärgid:

- kontrollida kohtuotsusega määratud kontrollnõuete ja kohustuste täitmist;
- planeerida, saavutada ja säilitada suurim võimalik positiivne muutus kriminaalhooldusalustes, tema käitumis- ja/või mõttemustrites ning lähemas või kaugemas toetusvõrgustikus, et hooldusalune tuleks edaspidi toime seaduskuulekamalt.⁴⁹

Kriminaalhoolduse meetodeid valides lähtub kriminaalhooldaja kriminaalhooldusaluse isikuomadustest ning valib kuritegeliku käitumise vastu võitlemiseks tõhusaimad abinõud. Kriminaalhooldusametnik peab leidma viisi, kuidas innustada kriminaalhooldusalust muutma oma hoiakuid.⁵⁰

⁴⁷ Kriminaalhooldusseadus. 17.detsember 1997. - RT I 1998, 4, 62 - RT I, 23.02.2011, 21. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/123022011021>

⁴⁸ Kriminaalhooldusseadus. 17.detsember 1997. - RT I 1998, 4, 62 - RT I, 23.02.2011, 21. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/123022011021>

⁴⁹ Kask, K., Kriminaalhoolduse kvaliteedi mõõtmine: väljundina tulemuspalk. Ajakiri Sotsiaaltöö 2001/1, lk 29. Arvutivõrgus. Kättesaadav- http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V21jaanded/Sotsiaaltoe_ajakiri/2001/Sotsiaaltoe_2001_1.pdf

⁵⁰ Eesti Vabariigi kriminaalhoolduse standardid, Tallinn 2003. Arvutivõrgus. Kättesaadav- http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=10362/krimh_standardid.pdf

2.7. Kriminaalhoolduse ülesanded

Kriminaalhoolduse peamiseks ülesandeks on kohtu/prokuratuuri poolt kriminaalhooldusalustele määratud karistuste elluviimine. Selle ülesande täitmiseks kriminaalhooldus:

a) tagab sellise kontrolli, mis on vajalik kriminaalhoolduse elluviimiseks ning ühiskonna turvalisuse kaitsmiseks ning

b) toetab ja motiveerib õigusrikkujat elama õiguskuulekalt juhendades ning abistades õiguskuulekaks käitumiseks vajalikku isiksuslikku, sotsiaalset, kutselist ja hariduslikku arengut.

Need kaks tegevussuunda on omavahel tihedalt seotud. Tegevuse ja toimingute planeerimisel ning täideviimisel ei tohi reeglina eelistada ülekaalukalt ühte teisele, kuid kriminaalhooldusaluse poolne katseaja reeglitest kinnipidamine on esmaseks eelduseks katseaja positiivsele kulgemisele.⁵¹

Karistusseadustiku (edaspidi KarS) jõustumisega 2002. aastal laienesid oluliselt kriminaalhoolduse ülesanded. Uue alternatiivkaristusena rakendati üldkasulikku tööd (ÜKT), mille täitmine ja järelevalve jäi kriminaalhoolduse ülesandeks. Üldkasulik töö on lühidalt öeldes kuriteo heastamine ühiskonnale tehtava tasuta töö läbi kriminaalhooldaja järelevalve all.⁵²

2.8. Kriminaalhoolduse positiivsed aspektid võrreldes vangistusega

2.8.1. Kulukuse aspekt

Ühe kriminaalhooldaluse peale kulub kuus umbes 23 korda vähem raha kui vanglas oma karistust kandvate kurjategijate peale. Vanglamüüridest väljaspool hoitakse silma peal hetkel 7164 seadust rikkunud inimesel.

⁵¹ Eesti Vabariigi kriminaalhoolduse standardid, Tallinn 2011. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
<http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53802/Kriminaalhoolduse+standardid+2011.pdf>

⁵² Kuuse, R. Kriminaalhooldus Eestis. Ajakiri Sotsiaaltöö 2001/5, lk 39. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V21jaanded/Sotsiaaltöö_ajakiri/2001/Sotsiaaltöö_2001_5.pdf

Justiitsministeeriumist saadud info kohaselt kulub iga kriminaalhooldusaluse kohta kuus keskmiselt 41.33 eurot. Ühe vangi ülalpidamiskulu on seejuures 963,32 eurot kuus. Seega on kriminaalhoolduse rakendamine riigile kokkuvõttes majanduslikult kasulik.⁵³

2.8.2 Korduvkuritegude toimepanemise aspekt

Asjatundjad ei kahtle, et tõhusaim viis vange õiguskuulekale teele tagasi aidata ja sel kombel ühiskonna turvatunnet tugevdada on vangla ja kriminaalhoolduse koostöö: isoleerida need, keda pole võimalik muuta, ja püüda muuta neid, kellest võivad saada seaduskuulekad kodanikud. Kui pärast vanglat professionaalset abi käepärast pole, siis on tagasilangus sageli üsna kiire. Asjaolu, et Eestis kannab enamik vange karistust mitmendat korda, näitab, et korduvkuritegevus on tõsine probleem ja vabanenute üle on vaja usaldusväärset kontrolli.

Ennetähtaegse vabanemise mõte on see, et vabanenu jääb kriminaalhooldaja järelevalve alla: ta peab oma tegemistest aru andma, ta on nähtaval ja probleemide ilmnedes on lootust õigel ajal jaole saada.

Loomulikult ei saa kriminaalhooldus kõiki probleeme ära hoida. Aga ilmekas on kas või see, et kuigi 70% Eesti vangidest on korduvkurjategijad, siis vaid 7% ennetähtaegselt vabanenutest paneb katseajal toime uue kuriteo. Veel ligi 15% satub katseajal tagasi vanglasse, aga mitte kuritegude eest, vaid katseaja tingimuste rikkumise tõttu – ei ilmu õigeaegselt kriminaalhooldaja juurde või külastab keelatud kohti vms.⁵⁴

2010.aastal lõpetas edukalt kriminaalhoolduse 80% ja ebaõnnestunult 19% isikutest. Negatiivselt lõppenud kriminaalhooldusest 742-l korral ehk 49,6% juhtudest lõppes kriminaalhooldus kriminaalhooldusametniku erakorralise ettekande esitamisega ehk karistuse täitmisele pööramisega ning 50,4% juhtudest lõppes kriminaalhooldus kohtu poolt tehtud teise kohtuotsusega (ehk kriminaalhooldusalune oli toime pannud uue kuriteo).

Üks protsent kriminaalhooldusalustest (87) suri 2010. aastal. Kõige rohkem oli kriminaalhoolduse edukalt lõpetanute hulgas neid, kellele oli määratud alaealiste

⁵³ Eestis on kriminaalhoolduse all 7164 isikut. Justiitsministeeriumi informatsioon uudisteportaali ERR vahendusel. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <http://uudised.err.ee/index.php?06244300>

⁵⁴ Hirvoja, M 01.04.2009 ettekanne „Endisel vangil tasub silm peal hoida“. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <http://www.just.ee/40964>

mõjutusvahend (96%), ning kõige nõrgemate tulemustega läbisid kriminaalhoolduse šokivangistusega isikud (68%). Sarnane jaotus on ilmnenu ka varem.⁵⁵

2.9. Kriminaalhoolduse negatiivsed aspektid

Neliteist aastat tagasi alguse saanud kriminaalhooldussüsteemi eesmärk oli kuritegude vähendamine ja korduvkuritegude ennetamine. Lisaks sellele pidid kriminaalhooldajad aitama oma klientidel sotsiaalselt kohaneda, arendama igapäevaelus toimetulemise oskusi ja julgustama neid seaduskuulekalt elama.

Kriminaalhooldusaluste arv on aastast aastasse üha enam tõusmas. Kui näiteks 1998. aastal oli Eestis 2085 kriminaalhooldusalust, siis 2011. aasta lõpuks oli selliste isikute arv juba tõusnud 7224 isikuni ehk tõus on olnud üle 240%.⁵⁶

Üheks negatiivseks asjaoluks kriminaalhoolduses, on see, et kriminaalhooldusametnike arv jääb 200 kanti. See tähendab, et üks kriminaalhooldusametnik peab tegelema keskmiselt 36 kriminaalhooldusalusega (võttes arvesse, et 2011. aasta lõpus oli kriminaalhooldusaluseid Eestis 7224).

See aga ei pruugi olla nii tõhus, kuna kriminaalhooldusametnik ei suuda kontrollida ja jälgida oma kliente nii efektiivselt. Sest tõhusast järelevalvest saab rääkida siis, kui eriväljaõppe saanud kriminaalhooldusametnik tegeleb 15-20 süüdimõistetuga.⁵⁷

⁵⁵ Kuritegevus Eestis 2010. Justiitsministeerium.Tallinn 2011. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=54601/KuritegevusEestis2010_web.pdf

⁵⁶ Statistika andmebaas. Arvutivõrgus. Kättesaadav- [www. http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp](http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp)

⁵⁷ Miil, M. „Kriminaalhooldussüsteemi rakendamine Eestis“ ilmunud Juridicas nr II, 1998. aastal.

3. Käitumiskontrolli koht kriminaalhoolduses

Nagu nähtub kriminaalhoolduse määratlusest, on kriminaalhooldusel tähtis koht käitumiskontrollil ehk süüdlasele kohaldatavatel kohustustel ja kontrollnõuetel. Võib öelda, et käitumiskontroll on kompleksmõiste, mille sisu moodustavad kontrollnõuded ja kohustused.

Käitumiskontroll moodustab teatud vangistuse alternatiivide ja vangistusest tingimisi ennetähtaegse vabastamise lahutamatu osa, kindlustades riigi järelevalve ühiskonnas kantavate karistuse täideviimise üle.⁵⁸

Samas on käitumiskontroll oma olemuselt paindlik instituut, mis tähendab seda, et kohus võib vastavalt KarS § 75 lg-le 3 kriminaalhooldusametniku ettepanekul alati muuta juba pandud kohustusi. Kohustuste muutmine võib seisneda algselt süüdlasele pandud kohustuste kergendamises või tühistamises, samuti täiendavate kohustuste panemises.⁵⁹

3.1 Kontrollnõuete ning kohustuste määratlus

Kontrollnõudeid võib määratleda kui seadusest tulenevaid kohustusi, mille eesmärk on tagada riigi järelevalve süüdlase käitumise üle. Kontrollnõuete laienemine süüdlasele on automaatne alati, kui seadus näeb ette käitumiskontrolli kohaldamise. Kontrollnõuete laienemine *ab initio* tuleneb asjaolust, et kontrollnõuete kohaldamise aluseks on seadus, mitte kohtulahend. Olulisemateks kontrollnõueteks on kahtlemata süüdimõistetud kohustus elada kohtu poolt määratud alalises elukohas (KarS § 75 lg 1 p 1) ja ilmuda teatud ajavahemike järel kriminaalhooldusosakonda registreerimisele (KarS § 75 lg 1 p 2).⁶⁰

Erinevalt kontrollnõuetest võib kohustusi määratleda kui kohtulahendist tulenevaid nõudeid, mille eesmärk on saavutada süüdlase edasine õiguskaualekas käitumine eelkõige temaga läbiviidava sotsiaaltöö kaudu. Seega on kohustuste kohaldamisaluseks kohtulahend, mistõttu

⁵⁸ Pikamäe, P. Sootak, J. Kriminaaltäitevõigus. Tallinn, Kirjastus Ilo, 2001, lk 130

⁵⁹ Pikamäe, P., Sootak, J. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 3., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Kirjastus Juura. Tallinn.2009, lk 287

⁶⁰ Pikamäe, P., Sootak, J. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 3., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Kirjastus Juura. Tallinn.2009, lk 285-286

need *ab initio* kõigile süüdlastele ei laiene. Kohustuste määramine süüdlasele on KarS § 75 lg 2 kohaselt jäetud täielikult kohtu otsustada: kohus võib seaduses antud kohustuste hulgast valida, milliseid kohustusi ning kui palju ta süüdlasele määrab, või jätta kohustused üldse määramata. Niisiis eeldvad kohustused individualiseerimist, arvestades üksiku kuriteo asjaolusid ja süüdlase isikut.⁶¹

KarS § 75 lg-s 2 toodud kohustuste loetelu ei ole ammendav. Vastavalt KarS § 75 lg-le 4 võib ka süüdlane ise võtta endale seaduses nimetamata kohustusi ning sellisel juhul võib kohus need ka kohustustena kohtulahendis kinnitada. Märkida tuleb siiski, et KarS § 75 lg 4 alusel täiendavate kohustuste määramine on võimalik üksnes süüdlase initsiatiivil. Kui süüdlane ei nõustu seaduses loetlemata kohustuste võtmisega, siis puudub kohtul ka õigus seda omaalgatuslikult teha.⁶²

3.2 Käitumiskontrolli kohustuste liigitus

Kohustuste paljususe ja sisulise erinevuse tõttu on karistusõiguse teoorias hakatud käitumiskontrolli kohustusi liigitama positiivseteks ja negatiivseteks kohustusteks.

Positiivseteks loetakse kohustusi, millega sunnitakse süüdlast tema resotsialiseerimise eesmärgil teatud aktiivseteks tegudeks. KarS § 75 lg-i 2 kohaselt on positiivsed kohustused järgmised:

- heastada kuriteoga tekitatud kahju kohtu määratud tähtajaks;
- otsida endale töökoht, omandada üldharidus või eriala kohtu määratud tähtajaks;
- alluda oma eelneval nõusolekul ettenähtud ravile;
- täita ülalpidamiskohustust;
- osaleda sotsiaalabiprogrammis.

⁶¹ Pikamäe, P., Sootak, J. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 3., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Kirjastus Juura. Tallinn.2009, lk 286

⁶² *Ibid.*

Negatiivseteks loetakse selliseid kohustusi, millega püütakse süüdlast preventiivsel eesmärgil panna teatavatest tegudest hoiduma. KarS § 75 lg-i 2 kohaselt on negatiivsed kohustused järgmised:

- mitte tarvitada alkoholi ja narkootikume;
- mitte omada, kanda ega kasutada relva;
- mitte viibida kohtu määratud paikades ega suhelda kohtu määratud isikutega.⁶³

Positiivsete ja negatiivsete kohustuste suhetest nähtub, et seadusandja on rõhu asetanud positiivsetele kohustustele. Selline suhe on põhjendatav asjaoluga, et kriminaalhoolduse eesmärk on eelkõige positiivse abi osutamine. Seda on kergem saavutada süüdlasele vastavate suunavate kohustuste panemisega.⁶⁴

Muude kohustuste kontekstis moodustab erandi KarS § 75 lg 2 p-s 9 nimetatud kohustus alluda elektroonilisele valvele. Olemuslikult on selle kohustuse näol tegemist kontrollnõudega, kuna selle sisuks on kindlustada süüdlase käitumise järele valvamine. Elektroonilise valve sätestamine KarS § 75 lg-s 2 kohustusena on tingitud asjaolust, et kui lõikes 1 loetletud kontrollnõuded laienevad kõigile käitumiskontrollile allutatud isikutele, siis elektroonilise järelevalve kohaldamine eeldab üksiku süüdlase eelnevat nõusolekut.⁶⁵

3.3 Kriminaalhooldusalusele KarS § 75 lg-st 2 tulenevad lisakohustused

3.3.1 Kohustus heastada kuriteoga tekitatud kahju kohtu poolt määratud tähtajaks

Üheks lisakohustuseks, mida on kohtul õigus süüalusele määrata on KarS § 75 lg 2 p 1, mille kohaselt saab kohus määrata kohustuseks heastada kuriteoga tekitatud kahju kohtu poolt määratud tähtajaks.

Antud kohustuse osas on oluline, et kohus saab määrata üksnes kuriteoga tekitatud kahju heastamise tähtaja. Riigikohtu kriminaalkolleegium on rõhutanud, et kohus ei ole õigustatud määrama tekitatud kahju osalise hüvitamise kohustust. Seejuures on oluline, et kahju heastamiseks määratud tähtaeg ei või olla pikem käitumiskontrolli ajast ehk katseajast, küll aga võib kohus määrata kahju hüvitamiseks katseajast lühema tähtaja. Samuti ei ole

⁶³ Pikamäe, P., Sootak, J. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 3., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Kirjastus Juura. Tallinn.2009, lk 286-287

⁶⁴ Pikamäe, P., Sootak, J. Kriminaaltegevõigus. Tallinn, Kirjastus Ilo, 2001, lk 132

⁶⁵ Pikamäe, P., Sootak, J. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 3., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Kirjastus Juura. Tallinn.2009, lk 287

välistatud, et kohus ajatab kogu kahju heastamise katseaja piires, määrates, millises osas ja milliseks tähtjaks tuleb kahju heastada. Materiaalse olukorra muutudes on võimalik kahju heastamise kohustuse uuesti läbivaatamine KarS § 75 lg-s 3 sätestatud korras.⁶⁶

Samas on KarS § 75 lg 2 p-s 1 sätestatud kahju heastamine kohustus, mille täitmise kohustuslikkus tuleneb ka teistest seadustest. See tähendab, et kohtuotsusega kahju heastamiseks väljamõistetud summa kuulub tasumisele olenemata sellest, kas süüdimõistetule vangistusest tingimisi vabastamisel selline kohustus pannakse või mitte. Karistusseadustikus selliste kohustuste määramise võimaluse sätestamise eesmärgiks on tagada kriminaalvastutuse (KarS § 329) ja mõistetud tähtjalise vangistuse täitmisele pööramise ähvardusel kannatanule võimalikult kiire kahju heastamine.

Kui kohus peab võimalikuks vabastada süüdimõistetu vangistusest tingimuslikult ning sealjuures määrab talle ühe tingimusena kahju heastamise määratud tähtaegadeks, siis sellega tagatakse ka süüdimõisteti huvi ja aktiivsus määratud kohustuse täitmiseks. Sealjuures ei saa märkimata jätta kahju kannatanut, kellel on õiguspärane ootus, et süüdlane hüvitaks kahju võimalikult kiiresti.⁶⁷

3.3.2 Kohustus mitte tarvitada alkoholi ja narkootikume

Levinuim lisakohustus on alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keeld. KarS § 75 lg 2 p 2 kohaselt võib kohus määrata, et süüdimõistetu on käitumiskontrolli ajal kohustatud mitte tarvitama alkoholi ja narkootikume.

Alkoholiseaduse (edaspidi AS) § 2 lg 1 kohaselt on alkohol toidugrupp, mille moodustab piiritus ja alkohoolne jook. Piiritus on põllumajandusliku päritoluga toorainest kääritamisel ja sellele järgneval töötlemisel saadud vedelik etanoolisisaldusega alates 96 mahuprotsendist. Alkohoolne jook on õlu etanoolisisaldusega üle 0,5 mahuprotsendi ja muu joomiseks mõeldud vedelik etanoolisisaldusega üle 1,2 mahuprotsendi.⁶⁸

⁶⁶ RKKKo 3-1-1-126-03 RT III 2003, 32, 331

⁶⁷ RKKKo 3-1-1-126-03 RT III 2003, 32, 331

⁶⁸ Alkoholiseadus. 19.detsember 2001, RT I 2002, 3, 7- RT I, 08.03.2012, 2. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
<https://www.riigiteataja.ee/akt/108032012002>

Üldmõiste *narkootikumid* hõlmab nii narkootilisi kui ka psühhotroopseid aineid. Narkootilised ja psühhotroopsed ained on narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse (edaspidi NPALS) § 2 p 1 kohaselt sama seaduse § 3¹ lg 1 alusel kehtestatud nimekirjas loetletud ained ja nende ainete stereomeerid, estrid, eetrid ja soolad ning nimetatud aineid sisaldavad ravimid.⁶⁹

Narkootikumidega seotud süütegude karistatavus põhineb NPALS § 3 lg-tel 1, 2 ja 2¹, mille kohaselt on narkootiliste ja psühhotroopsete ainete käitlemine üldjuhul keelatud. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete käitlemine meditsiinilisel ja teaduslikul eesmärgil on lubatud vaid vastava loa olemasolul. Loa narkootiliste ja psühhotroopsete ainete või neid sisaldavate ravimite käitlemiseks annab Ravimiamet. Järelikult ilma igasuguse vastava loata või seadusest tuleneva muu õigustusega narkootilise ja psühhotroopse aine käitlemine on ebaseaduslik sõltumata käitlemise eesmärgist.⁷⁰

Joobe tuvastamist reguleerib politsei ja piirivalve seadus (edaspidi PPVS). PPVS § 7²² lg 1 kohaselt on joobeseisund alkoholi, narkootilise või psühhotroopse aine või muu sarnase toimega aine tarvitamisest põhjustatud tervise seisund, mis avaldub väliselt tajutavas häiritud või muutunud kehalistes või psüühilistes funktsioonides ja reaktsioonides. Sama paragrahvi lõike 4 kohaselt on joobeseisundi liikideks alkoholijoove ja narkootilise, psühhotroopse või muu joovastava aine tarvitamisest põhjustatud joove.

PPVS § 7²³ sätestab isiku joobeseisundi kontrollimise ja tuvastamise järgmiselt:

Politsei võib kontrollida isiku organismis alkoholi, narkootilise või psühhotroopse aine või muu sarnase toimega aine esinemist.

Joobeseisundi kontrollimise või tuvastamise protseduurile võib allutada:

- 1) sõidukijuhi või muu isiku, kui on alust kahtlustada, et isik on toime pannud süüte, mille koosseisuliseks tunnuseks on joobeseisund, alkoholipiirmäära ületamine või narkootilise või psühhotroopse aine või muu sarnase toimega aine tarvitamine;
- 2) isiku, kellel esinevad ilmsed joobeseisundi tunnused, kui ta võib olla ohtlik endale või teistele;

⁶⁹ Pikamäe, P., Sootak, J. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 3., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Kirjastus Juura. Tallinn.2009, lk 484

⁷⁰ Pikamäe, P., Sootak, J. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 3., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Kirjastus Juura. Tallinn.2009, lk 482-483

3) alaealise, kellel esinevad ilmsed alkoholi, narkootilise või psühhotroopse aine või muu sarnase toimega aine tarvitamise tunnused.⁷¹

Eeltoodud regulatsioon annab kriminaalhooldusametnikele üsna väikesed võimalused KarS § 75 lg 2 p-i 2 kasutamiseks. Tuleb välja, et kriminaalhooldusametnik saab alkoholi ja narkootikumide kasutamise keeldu kasutada üksnes juhul kui kriminaalhooldusalune on jäänud politseile joobeseisundis vahele ning tema tegevuse osas on vormistatud protokoll, mis oleks erakorralise ettekande esitamise korral kohtule tõendiks. Lähtudes PPVS § 7 23¹ lg-st 2 saaks kriminaalhooldusametnik ise kutsuda politsei joovet tuvastama üksnes juhul kui registreerumisele ilmudes on kriminaalhooldusalune ohtlik endale või teistele või ohtlikkus ilmneb näiteks kriminaalhooldaja poolt koduvisiiti tehes. Eeltoodu on üsna kahetsusväärne kuna just alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keeld on levinuim, mida kohtud kriminaalhooldusalusele määravad.

3.3.3 Kohustus alluda ettenähtud ravile, kui kriminaalhooldusalune on selleks eelnevalt nõusoleku andnud

KarS § 75 lg 2 p 5 kohaselt võib kohus määrata kriminaalhooldusalusele lisakohustuse näol ravikohustuse, kuid seda lisakohustust saab määrata ainult siis kui viimane on selleks ise andnud nõusoleku. Lisaks eeltoodule tuleb kohtulahendis täpsustatada, kas süüdimõistetu suunatakse alkoholiravile, psühholoogi või psühhiaatri juurde, samuti peab olema kirjas, mis on ravi sisu ning eesmärk.⁷²

Sõltuvusraviplaani eesmärk on sõltuvusravi saajale tema sõltuvushäirest ja tervislikust seisundist lähtuvalt sõltuvusest võõrutamiseks või sõltuvuse kontrolli alla saamiseks ning sõltuvusega kaasnevate sotsiaalse toimetuleku probleemide lahendamiseks ja sõltuvusse tagasilangemise vältimiseks vajalike narkomaania ravi- ja rehabilitatsiooniteenuste kavandamine. Kinnitatud sõltuvusraviplaani ja selle muudatuste koopia antakse sõltuvusravi saajale ning edastatakse viie tööpäeva jooksul kinnitamisest kriminaalhooldajale.⁷³

⁷¹ Politsei ja piirivalve seadus. 6.mai 2009, RT I 2009, 26, 159- RT I, 29.12.2011, 28. Arvutivõrgus.

Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011028>

⁷² Seksuaalkurjategijate kohtlemine ja ravivõimalused. Justiitsministeerium 2009. Arvutivõrgus. Kättesaadav- [http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52488/Seksuaalkurjategijate%2Bkohtlemine%2Bja%2Bravivimalused%2B\(2009\).pdf](http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52488/Seksuaalkurjategijate%2Bkohtlemine%2Bja%2Bravivimalused%2B(2009).pdf)

⁷³ Sõltuvusravi kohaldamise ravi- ja rehabilitatsiooninõuded. RT I, 11.11.2011.3. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/11112011003>

Ravile allutamise lisakohustuse puhul vajab täpsustamist ja fikseerimist menetlus, mille alusel kriminaalhooldusametnik hindab kriminaalhooldusaluse sõltuvusprobleeme ning otsustab, et kriminaalhooldusaluse peaks viimase nõusolekul ravile määrama.

3.3.4 Kohustus osaleda sotsiaalabiprogrammis

KarS § 75 lg 2 p 8 sätestab, et kohus võib kuriteo toimepanemise asjaolusid ning süüdimõistetud isikut arvestades määrata süüdimõistetule kohustuse käitumiskontrolli ajal osaleda sotsiaalabiprogrammis.⁷⁴

Sotsiaalabiprogrammi kaudu toimub süüdimõistetud isiku psühhosotsiaalne abistamine ja tema käitumise korrigeerimine.⁷⁵

Kui kohus ei ole sellist kohustust süüdimõistetule pannud, saab sellekohase ettepaneku kriminaalhooldusalusele teha kriminaalhooldusametnik. Näitena võiks välja tuua kriminaalhooldusaluse liiklusohutusprogrammi (edaspidi LOP) suunamise.

Juhul kui vestluste ja riskihindamise läbiviimise käigus on ilmnunud risk joobes sõidukijuhtimise kordumiseks, peaks kriminaalhooldusametnik kaaluma kliendi suunamist LOPi ja püüda teda selleks motiveerida. Kokkulepe fikseeritakse hoolduskavas, mille koostamist reguleerib kriminaalhooldusseaduse § 27.⁷⁶

Kriminaalhooldusametnik peaks tegema alati kohtule vastava lisakohustuse määramise ettepaneku kui leiab, et vastavasse sotsiaalabiprogrammi suunamine on kriminaalhooldusaluse jaoks vajalik, näiteks arendamaks sotsiaalseid- ja toimetulekuoskuseid. Teiselt poolt annaks kriminaalhooldusaluse poolt sotsiaalabiprogrammi positiivne läbimine märku kriminaalhooldusaluse soovist muutuda ning läbida kriminaalhoolduse periood korrektselt.

⁷⁴ Karistusseadustik. 6. juuni 2001, RT I 2001, 61, 364- RT I, 04.04.2012, 3. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
<https://www.riigiteataja.ee/akt/104042012003>

⁷⁵ Kask, K. Sotsiaalariduslikud programmid Harju kriminaalhoolduses. Ajakiri Sotsiaaltöö 2007/3, lk 41. Arvutivõrgus. Kättesaadav-

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltöö_ajakiri/2007/Sotsiaaltöö_2007_3.pdf

⁷⁶ Joobes sõidukijuhtimise eest kriminaalhooldusele suunatud isikute liiklusprogrammis osalemise tulemuslikkuse analüüs. Justiitsministeerium, Tallinn 2008. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=39380/Joobes+s%F5idukijuhtimise+eest+kriminaalhooldusele+suunatud+isikute+liiklusohutusprogrammis+osalemise+tulemuslikkuse+anal%FC%FCs_2.pdf

3.3.5 Kohustus otsida endale töökoht, omandada üldharidus või eriala kohtu määratud tähtajaks

KarS § 75 lg 2 p 5 kohaselt võib kohus määrata, et süüdimõistetu on käitumiskontrolli ajal kohustatud kohtu määratud tähtajaks otsima endale töökoha, omandama üldhariduse või eriala.⁷⁷

Et süüalune tuleks pärast karistuse kandmist ühiskonnas toime kohustab kohus süüalust otsima endale töökoht, omandama üldharidus või eriala.

Kohustuse eesmärk on tagada isiku seaduslik hõivatus ning tagada tulevikuks isiku parem konkurentsivõime tööjõuturul.⁷⁸

3.3.6 Elektrooniline järelevalve

Vastavalt KarS paragrahv 75¹ lõikele 1 on elektrooniline valve süüdimõistetule kohtu poolt määratud tähtajaks pandud kohustus alluda liikumisvabaduse piirangute täitmise kontrollimisele elektroonilise seadme abil, mis on kinnitatud süüdimõistetu keha külge ning mille abil on võimalik kindlaks määrata süüdimõistetu asukoht.⁷⁹

Elektroonilise valve eeltingimuseks on peale isiku nõusoleku ka sobiv elukoht.

Elektrooniline valve on oma olemuselt nagu koduarest – isiku elukohta paigaldatakse koduvalve seade ja tema jala ümber võru. Isikule määratakse elukoha suurusele vastav liikumisraadius ning liikumisgraafik. Graafikusse märgitakse kogu isiku liikumisega seotud info. Kriminaalhooldajal on igal ajal õigus kontrollida isiku asukohta ning kahtluste korral nõuda selgitusi. Elektroonilise valve aluseid jälgivad ööpäevaringselt valveametnikud. Ajakava koostatakse koostöös hooldusalusega ja muudetakse vastavalt vajadusele.⁸⁰

2011.aasta alguse seisuga on elektroonilist järelevalvet kohaldatud enam kui 500 isiku suhtes, kellest umbes 8% saadeti tagasi vanglasse. 1.01.2011 jõustunud KarS-i muudatustega

⁷⁷ Karistusseadustik. 6. juuni 2001, RT I 2001, 61, 364- RT I, 04.04.2012, 3. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
<https://www.riigiteataja.ee/akt/104042012003>

⁷⁸ Sass, M. Kriminaalhooldusamentike õiguslikud võimalused kohtuotsuse täitmise üle järelevalve teostamisel ja seeläbi korduvkuritegevuse ennetamisel. Magistritöö. Tallinn 2010, Tartu Ülikool, Lk 41

⁷⁹ Karistusseadustik. 6. juuni 2001, RT I 2001, 61, 364- RT I, 04.04.2012, 3. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
<https://www.riigiteataja.ee/akt/104042012003>

⁸⁰ Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn 2008. Arvutivõrgus kättesaadav-
http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=35787/Vanglate_aastaraamat_2007.pdf

laiendati elektroonilise järelevalve kohaldamise võimalust ka kuni kuuekuulise vangistuse asendusena.⁸¹

Peamiselt on rikkumised seisnenud ajakava eiramises, kuid mõnel juhul ka jalavõru eemaldamises ja alkoholi tarvitamises või uue kuriteo toimepanemises. Enamik kriminaalhooldusaluseid on läbinud elektroonilise valve edukalt. Sellele on kaasa aidanud range valik: kohus on rahuldanud vaid kuni neljandiku elektroonilise järelevalve taotlustest.⁸²

3.3.7 Teised lisakohustused

Lisaks ülaltoodud lisakohustustele võib KarS § 75 lg 2 p-de 3, 6, 7 alusel kohus määrata, et süüdimõistetu on käitumiskontrolli ajal kohustatud mitte omama, kandma ja kasutama relva, täitma ülalpidamiskohustust või mitte viibima kohtu määratud paikades ega suhtlema kohtu määratud isikutega.⁸³

Relva omamise, kandmise ja kasutamise keeld on kohtute poolt vähim määratud lisakohustuseks. Vastavat lisakohustust on viimase viie aasta jooksul kriminaalhooldusalusele määratud vähem kui kümnel korral.

Ülalpidamiskohustus on lisakohustus, mille täitmise kohustuslikkus tuleneb teistest seadustest. See tähendab, et ülalpidamise kohustus kuulub tasumisele olenemata sellest, kas süüdimõistetu vangistusest tingimisi vabastamisel talle selline kohustus pannakse või mitte. Karistusseadustikus sellise kohustuse määramise võimaluse sätestamise eesmärgiks on tagada kriminaalvastutuse ja mõistetud tähtajalise vangistuse täitmisele pööramise ähvardusel ülalpidamiskohustuse täitmine süüdimõistetu poolt.⁸⁴

Kohtu määratud lisakohustus mitte viibida kohtu määratud paikades ega suhelda kohtu määratud isikutega kannab endas preventiivset eesmärki hoiduda õigusvastasest käitumisest.⁸⁵

⁸¹ Hirvoja, M. Õiguspoliitika arengutest ja justiitsministeeriumi rollist selles. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53503/%D5iguspoliitika+arengutest+ja+JMi+rollist+selles.pdf>

⁸² Vanglateenistus. Elektrooniline valve. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <http://www.vangla.ee/50116>

⁸³ Karistusseadustik. 6. juuni 2001, RT I 2001, 61, 364- RT I, 04.04.2012, 3. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
<https://www.riigiteataja.ee/akt/104042012003>

⁸⁴ RKKKo 3-1-1-126-03 RT III 2003, 32, 331

⁸⁵ Tallinna Ringkonnakohtu kohtumäärus 14.oktoobrist 2009 nr 1-09-13180

4. Maakohtutesse esitatud erakorralised ettekanded perioodil 2007-2011. Maakohtute piirkondades määratud lisakohustused, kriminaalhooldusaluste poolt toime pandud lisakohustuste rikkumised ning kohtuniku otsuse ja kriminaalhooldusametniku ettepaneku kooskõlalisus

4.1 Andmestik

Analüüsi andmestik kajastab selliseid kriminaalhooldusametnike poolt esitatud erakorralisi ettekandeid, mille suhtes on maakohtute piirkondade kohtumajad teinud perioodil 2007-2011 vastavad otsused.

Analüüs on tehtud kohtulahendite registris avaldatud kohtumäärustest, mille on teinud täitmiskohtunik kriminaalhooldusametniku poolt kriminaalhooldusaluse rikkumise kohta tehtud erakorralise ettekande alusel.⁸⁶

Harju Maakohtu piirkonna kohtumajade poolt tehtud 2010. aasta ja 2011. aasta andmeid polnud võimalik kasutada kuna kohtulahendite register ei andnud piisaval hulgal lahendeid, et teostada korralikku analüüsi, seega on Harju Maakohtu piirkonnas analüüsitud ainult perioodi 2007-2009.

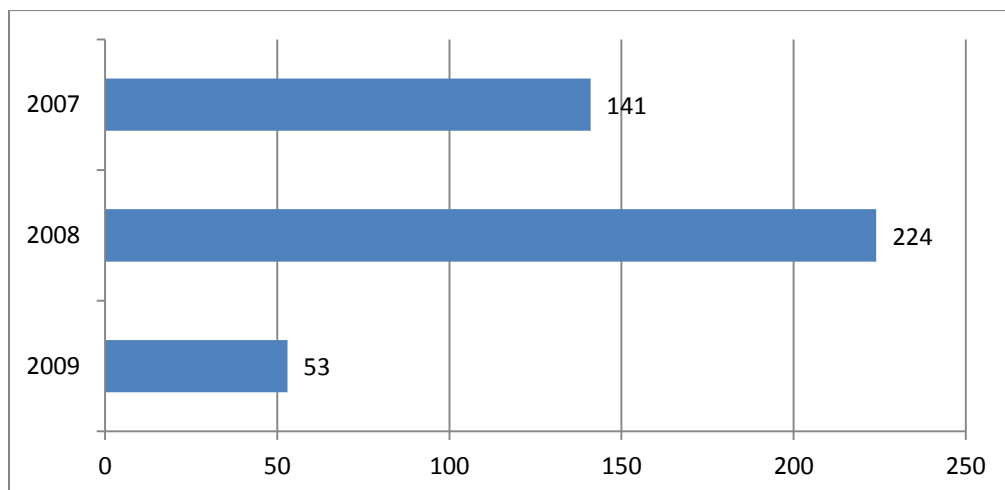
Analüüsitud on järgnevaid näitajaid:

- 1) kuidas on perioodil 2007-2011 maakohtute kohtumajades muutunud menetletud erakorraliste ettekannete arv;
- 2) millised lisakohustused on kohtute poolt kriminaalhooldusalustele algses kohtuotsuses määratud;
- 3) milliseid lisakohustuste rikkumisi kriminaalhooldusalused toime panevad;
- 4) millised on erakorraliste ettekannete ettepanekud ning kui suures osas kohtunikud nendega nõustuvad;
- 5) mida taotleavad erakorralistes ennekanetes kriminaalhooldusametnikud lisakohustuste alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keelu ning kahju heastamise kohustuse rikkumise korral, kas kohus nõustub.

⁸⁶ Kohtulahendite register. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <http://kola.just.ee/>

4.2 Perioodil 2007-2009 Harju Maakohtus menetletud erakorralised ettekanded, kriminaalhooldusalustele määratud lisakohustused, kriminaalhooldusaluste poolt toime pandud lisakohustuste rikkumised, kriminaalhooldusametnike ettepanekud rikkumistele ning kohtu otsustused kriminaalhooldusametnike ettepanekute osas

4.2.1 Menetletud erakorralised ettekanded

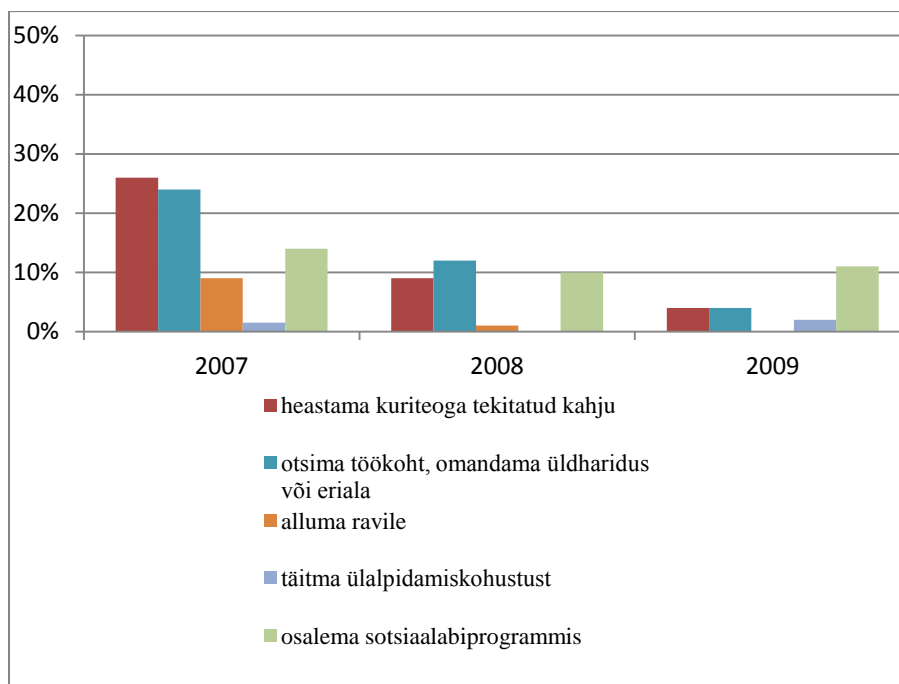

Joonis 1. Harju Maakohtus menetletud erakorralised ettekanded aastatel 2007-2009

Harju Maakohtu alla kuuluvad Kentmanni kohtumaja, Liivalaia kohtumaja ning Tartu mnt kohtumaja. Aastatel 2007-2008 menetlesid kriminaalhooldusametnike poolt esitatud erakorralisi ettekandeid Liivalaia kohtumaja ning Tartu mnt kohtumaja, viimased kolm aastat (2009-2011) on neid menetlenud üksnes Liivalaia kohtumaja.

Nagu jooniselt 1 nähtub, on Harju Maakohtu piirkonnas 2007.aastal ja 2008.aastal toimunud erakorraliste ettekannete menetlemises tõus, kuid 2009. aastal teadmata põhjusel langes see arv 224-lt 53 menetletud ettekande peale (langus ca 76%).

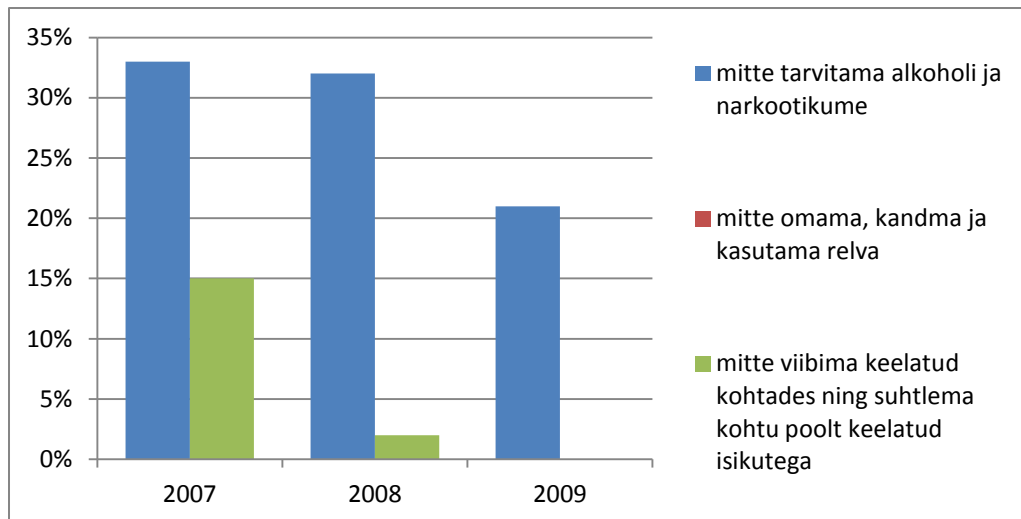
4.2.2 Perioodil 2007-2009 Harju Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusalustele enim määratud lisakohustused

Joonis 2. Perioodil 2007-2009 Harju Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusalustele määratud positiivsed lisakohustused

Kui vaadelda joonist nr 2, siis on näha, kuidas viimasel 2009. aastal on kohtud hakanud rohkem määrama positiivsetest lisakohustusest kohustust osaleda sotsiaalabiprogrammides, samuti on tõusuteel ülalpidamiskohustuse määramine, mida teistes maakohtude piirkondades on üsna vähe määratud.

Kui 2007. aastal määrati teistest lisakohustutest rohkem kohustust otsida töökoht, omandada üldharidus või eriala ning kohustust heastada kuriteoga tekitatud kahju kohtu määratud tähtjaks, siis 2009. aastal oli kahju heastamise kohustus vahetunud lisakohustusega osaleda sotsiaalabiprogrammides. Kahju heastamise lisakohustus oli langenud 26%-lt 4%-le.

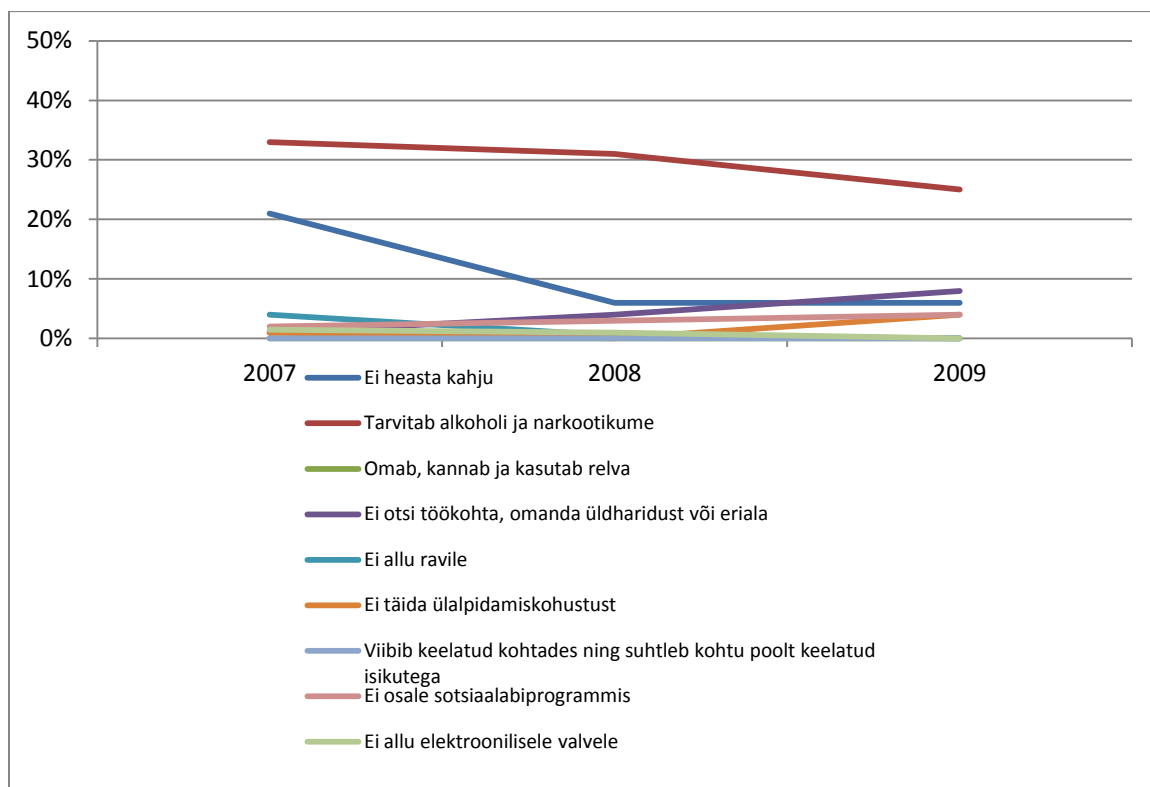
Joonis 3. Perioodil 2007-2009 Harju Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusalustele määratud negatiivsed lisakohustused

Jooniselt nr 3 võib näha, et ka lisakohustuse mitte tarbida alkoholi ja narkootikumide määramine on 2007. aastaga võrreldes hakanud langema (2007. aastal määrati seda lisakohustust 33%, kuid 2009. aastal kõigest 21%), kuid mitte siiski nii olulisel määral kui kahju heastamise kohustus.

Analoogselt alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keeluga on kohtud hakanud järjest vähem määrama lisakohustusena ka mitte viibimist keelatud kohtades ning suhtlemist kohtu poolt keelatud isikutega.

Relva omamise, kandmise ja kasutamise lisakohustus perioodil 2007-2009 Harju Maakohtu piirkonnas puudus.

4.2.3 Perioodil 2007-2009 Harju Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusaluste poolt enim rikitud lisakohustused

Joonis 4. Perioodil 2007-2009 Harju Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusaluste poolt rikitud lisakohustused

Vaieldamatult rikutakse Harju Maakohtu piirkondades kõige rohkem lisakohustust mitte tarvitada alkoholi ja narkootikume. Siiski saab öelda, et kui võrrelda 2007.aastat ja 2009. aastat, siis on selle lisakohustuse rikkumistase olnud langevas trendis (2007. aastal 33%, 2009. aastal 25%). Lisakohustus mida kolme aasta jooksul on hakatud rohkem rikkuma on kohustus otsida töökoht, omandada üldharidus või eriala. Kui 2007. aastal rikuti seda kohustust kõigest 1%, siis 2009. aastal oli vastav näitaja 8%. Eeltoodud muutust võib põhjendada 2009. aastal alanud majandussurutisega ning Eestis töötute arvu suurenemisega ja töökohtade vähenemisega. Tööjõu-uuringu andmetel oli töötute hinnanguline arv 2009. aasta IV kvartalis 107 000, mis on kaks korda suurem kui 2008. aasta samas kvartalis. Aastakeskmise töötute arv oli 95 000 ja töötuse määr 13,8%, mis on Eesti taasiseseisvusaja suurim.⁸⁷

⁸⁷ Statistikaamet. Pikaajaline töötus kasvab. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <http://www.stat.ee/37917>

Suure tõenäosusega võib majandussurutisest ja töötusest olla seotud ka ülalpidamiskohustuse lisakohustuse rikkumine (2007. aastal vastab näitaja 1%, 2009.aastal 4%).

4.2.4 Perioodil 2007-2009 Harju Maakohtu piirkonna kriminaalhooldusametnike ettepanekud ning kohtute otsused

	Pöörata karistus täitmisele (taotlusi kokku, rahuldamiste protsent)	Pikendada katseaega (taotlusi kokku, rahuldamiste protsent)	Määrata lisakohustusi (taotlusi kokku, rahuldamiste protsent)
2007	117 taotlust/ 67% rahuldatud	7 taotlust/ 100% rahuldatud	8 taotlust/ 100% rahuldatud
2008	124 taotlust/ 84% rahuldatud	59 taotlust/ 98% rahuldatud	12 taotlust/ 92% rahuldatud
2009	29 taotlust/ 79% rahuldatud	18 taotlust/ 100% rahuldatud	3 taotlust/ 100% rahuldatud

Tabel 1. Perioodil 2007-2009 Harju Maakohtu piirkonna kriminaalhooldusametnike ettepanekud ja kohtute otsused

Tabelis nr 1 on välja toodud kolm peamist kriminaalhooldusametnike poolt esitatud ettepanekut, milleks on: pöörata karistus täitmisele, pikendada katseaega või määrata (täiendavaid) lisakohustusi. Samuti on tabelis eraldi välja toodud, mitu vastavasisulist erakorralist ettekannet esitati ning kuidas jaotusid kohtunike poolt tehtud otsused sellistele ettepanekutele- kui suur osa protsentuaalselt rahuldati.

Harju Maakohtu piirkonna kohtunikud otsustavad karistuse täitmisele pööramist üksmeelsemalt kui teistes piirkondades. 2007. aastal nõustuti kriminaalhooldusametnike ettepanekutega pöörata karistus täitmisele 67%-l juhtudest, 2008. aastal 84%-l juhtudest ning 2009. aastal 79%-l juhtudest. Teistes maakohtute piirkondades otsustatakse rohkem erakorralistest ettekannetest rahuldamata jätta erinevatel põhjustel (vastavad tabelid selle kohta teiste maakohtute alapeatükkide all).

Katseaja pikendamise ettepanekud rahuldatakse Harju Maakohtu poolt ligi 100%, sama kehtib enamjaolt ka määratavate lisakohustuste osas.

Vastuolulised on kohtunike otsused kriminaalhooldusaluste poolt rikkumisele alkoholi ja narkootikumide tarbimise keelule. Kui mõni kohtunik otsustab sellisel juhul määrata uue lisakohustuse kriminaalhooldusalusele essee näol, siis teine kohtunik otsustab karistuse täitmisele pöörata.

Alljärgnevalt kaks näidet:

09.06.2008 Harju Maakohtu Liivalaia kohtumaja poolt tehtud määrus 1 – 08 – 3929, millega kohus otsustas alkoholi tarvitamise keelu rikkumisele määrata kriminaalhooldusalusele lisakohustuse essee kirjutamise näol. Kohus põhjendas seda järgmiselt: Kohtu arvates aitab lisakohustuse määramine kriminaalhooldusalusel mõista alkoholi tarbimise kahjulikkust noorele inimesele.⁸⁸ Arusaamatuks jääb muuhulgas ka see miks peab kohtunik 1973. aastal sündinud meesterahvast nooreks (kohtulahendi tegemisel oli kriminaalhooldusalune juba 35-aastane).

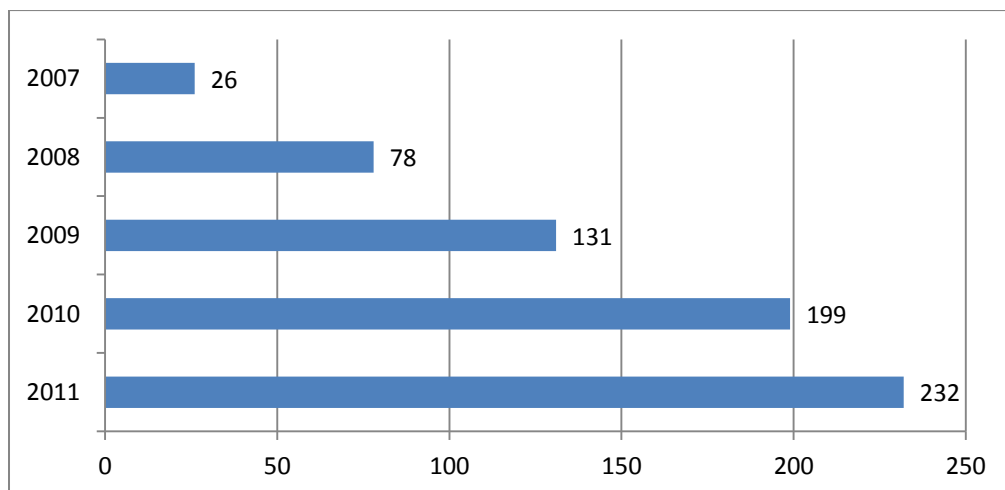
Eelmisele näitele vastupidine otsus on näiteks 14.04.2008 Harju Maakohtu Liivalaia kohtumaja määrus 1 – 07-2963, milles kriminaalhooldusalune rikub lisakohustust mitte tarvitada alkoholi ja narkootikume (kriminaalhooldusalune pani toime väärteo AS § 70 alusel). Teiste kontrollnõuete rikkumisi kriminaalhooldusaluse poolt kohtumäärusest ei nähtu, samuti ei nähtu, et tegemist oleks teistkordse rikkumisega. Kriminaalhooldusametnik teeb kohustuse rikkumise tõttu ettepaneku pöörata karistus täitmisele, kuid kohtumäärusest nähtub, et on hiljem nõus kriminaalhooldusalusega edasi töötama. Sellest hoolimata otsustas kohus pöörata karistuse täitmisele, põhjendades seda järgmiselt: Kriminaalhooldusalune, olles teadlik talle määratud kontrollnõuetest ja kohustustest, oleks pidanud käituma õiguskaualekalt ning näitama, et teda võib usaldada, mitte tegutsema vastutustundetult ning suhtuma ükskõikselt kriminaalhooldusesse ja sellega kaasnevatesse kohustustesse.⁸⁹

⁸⁸ Harju Maakohtu Liivalaia kohtumaja 09.06.2008 kohtumäärus nr 1 – 08 – 3929

⁸⁹ Harju Maakohtu Liivalaia kohtumaja 14.04.2008 kohtumäärus nr 1 – 07-2963

4.3 Perioodil 2007-2011 Tartu Maakohtus menetletud erakorralised ettekanded, kriminaalhooldusalustele määratud lisakohustused, kriminaalhooldusaluste poolt toime pandud lisakohustuste rikkumised, kriminaalhooldusametnike ettepanekud rikkumistele ning kohtu otsustused kriminaalhooldusametnike ettepanekute osas

4.3.1 Menetletud erakorralised ettekanded

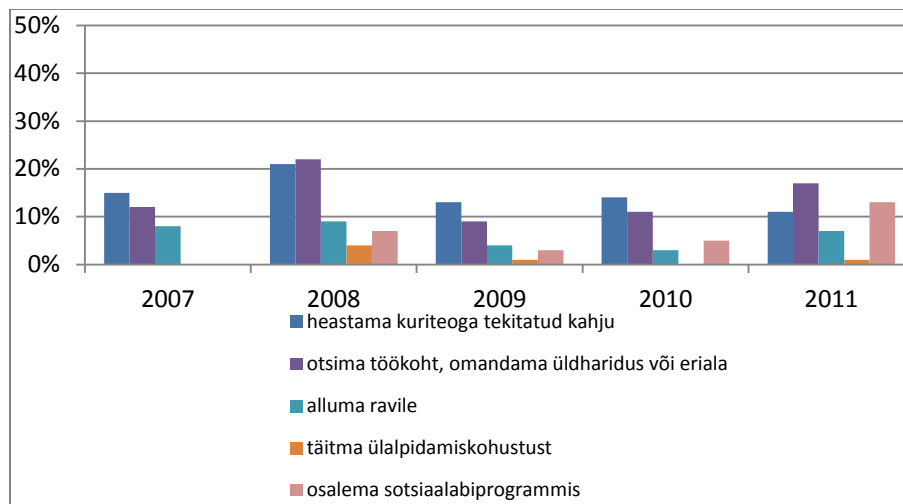
Joonis 5. Tartu Maakohtu menetletud erakorralised ettekanded aastatel 2007-2011

Tartu Maakohtu piirkonda kuuluvad Tartu, Põlva, Võru, Valga, Viljandi ja Jõgeva kohtumaja.

Jooniselt nr 5 nähtub, et Tartu Maakohtus on kriminaalhooldusametnike poolt erakorralisi ettekandeid aastast aastasse järjest rohkem menetletud.

Kui 2007.aastal oli vastavaks näitajaks 26, siis 2011. aastaks oli vastav näitaks juba 232, mis teeb tõusuks ca 800%.

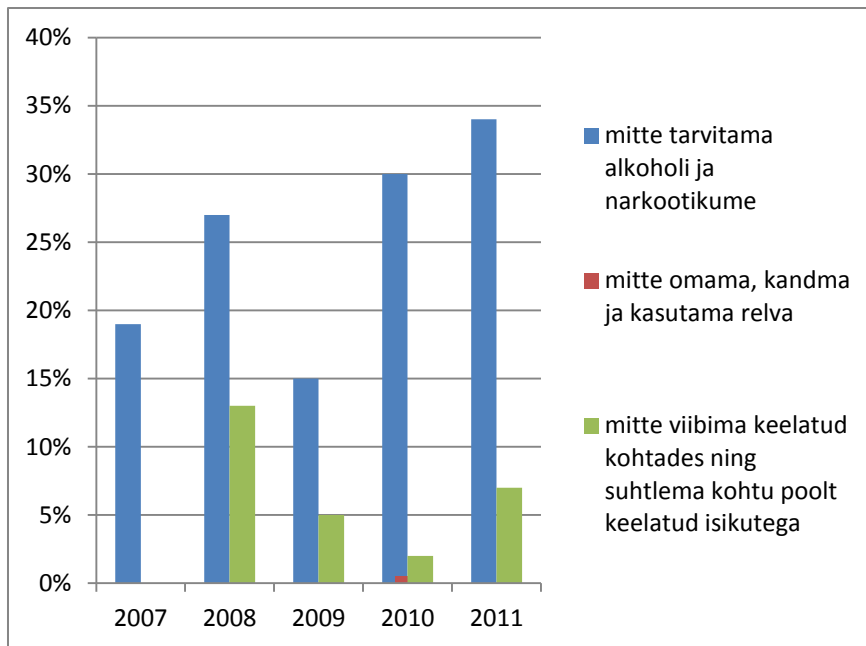
4.3.2 Perioodil 2007-2011 Tartu Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusalustele enim määratud lisakohustused

Joonis 6. Perioodil 2007-2011 Tartu Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusalustele määratud positiivsed lisakohustused

Positiivse lisakohustusena on Tartu Maakohtu piirkonnas hakatud määrama kohustust otsida töökoht, omandada üldharidus või eriala kohtu määratud tähtajaks. See lisakohustus on teiste maakohtute poolt olnud vähem lisakohustusena määratud. Tartu Maakohtu piirkonnas on seda lisakohustust suhteliselt sageli määratud juba alates 2007. aastast, mil vastav näitaja oli 12%. 2008. aastaks tõusis see 22%-ni ning 2011. aastal oli 17%.

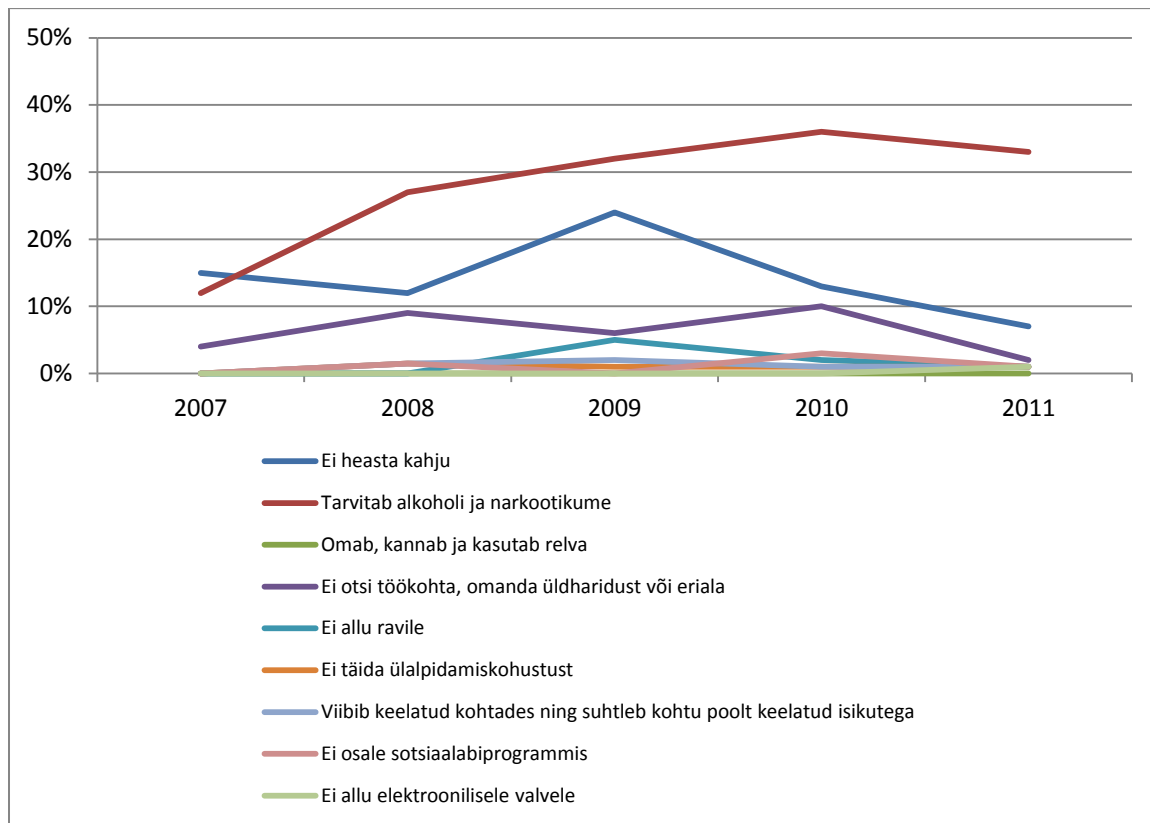
Kuriteoga heastatud kahju on ainukese määratud lisakohustusena hakatud pärast 2010. aastat vähem määrama.

Joonis 7. Perioodil 2007-2011 Tartu Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusalustele määratud negatiivsed lisakohustused

Tartu Maakohtu piirkondades on kriminaalhooldusalustele enim määratud lisakohustuseks alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keeldu. Moodustades 2009. aastal erakorralistest ettekannetest määratud lisakohustustest 15% , on see üks madalamaid näitajaid üldse võrreldes viie aasta perioodil teiste maakohtutega. 2011. aastaks tõusis see näitaja 34%-ni, mis on seni Tartu Maakohtu kõrgeim protsentuaalne näitaja määratud lisakohustuste osas.

4.3.3. Perioodil 2007-2011 Tartu Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusaluste poolt enim rikitud lisakohustused

Joonis 8. Perioodil 2007-2011 Tartu Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusaluste poolt rikitud lisakohustused

Jooniselt nr 8 nähtub, et enim rikitud lisakohustus oli keeld tarvitada alkoholi ja narkootikume, sellele järgneb kahju heastamise rikkumine ning sellele omakorda lisakohustus, milleks on kohustus otsida töökoht, omandada üldharidus või eriala.

Alkoholi ja narkootikumide tarbimisest keelamise lisakohustus on alates 2007. aastast järjest suurenenud (aastal 2007 vastav näitaja 12%) kuni aastani 2010, mil see ulatus juba 36%-ni. Aastal 2011 on see jäänud suhteliselt samale tasemele, mil 2010, moodustades 33% kõigist kohustuste rikkumistest.

On positiivne, et pärast 2009. aastat on Tartu Maakohtu piirkonnas hakanud vähenema rikkumised, mis on seotud kahju heastamise kohustuse ning kohustusega otsida töökoht, omandada üldharidus või eriala.

4.3.4 Perioodil 2007-2011 Tartu Maakohtu piirkonna kriminaalhooldusametnike ettepanekud ning kohtute otsused

	Pöörata karistus täitmisele (taotlusi kokku , rahuldamiste protsent)	Pikendada katseaega (taotlusi kokku , rahuldamiste protsent)	Määrata lisakohustusi (taotlusi kokku , rahuldamiste protsent)
2007	18 taotlust/ 78% rahuldatud	2 taotlust/ 100 % rahuldatud	2 taotlust/ 50% rahuldatud
2008	51 taotlust/ 73% rahuldatud	13 taotlust/ 92% rahuldatud	3 taotlust/ 100% rahuldatud
2009	76 taotlust/ 59 % rahuldatud	24 taotlust/ 92% rahuldatud	10 taotlust/ 80% rahuldatud
2010	106 taotlust/ 90 % rahuldatud	52 taotlust/ 90% rahuldatud	20 taotlust/ 100% rahuldatud
2011	131 taotlust/ 73% rahuldatud	35 taotlust/ 97% rahuldatud	29 taotlust/ 100% rahuldatud

Tabel 2. Perioodil 2007-2011 Tartu Maakohtu piirkonna kriminaalhooldusametnike ettepanekud ja kohtute otsused

Tabelis nr 2 on välja toodud kolm peamist kriminaalhooldusametnike poolt esitatud ettepanekut, milleks on: pöörata karistus täitmisele, pikendada katseaega või määrata (täiendavaid) lisakohustusi. Samuti on tabelis eraldi välja toodud, mitu vastavasisulist erakorralist ettekannet esitati ning kuidas jaotusid kohtunike poolt tehtud otsused sellistele ettepanekutele- kui suur osa protsentuaalselt rahuldati.

Vaadeldes tabelit nr 2 saab öelda, et Tartu Maakohtu piirkonnas rahuldatakse karistuse täitmisele pööramise ettepanekud üsna suures ulatuses. 2007. aastal rahuldati 78% ettekannetest, mis taotlesid karistuse täitmise pööramist, 2009. aastal langes see tase 59%-ni ning 2011. aastaks on tõusnud taas 73%-ni. Võrreldes teiste maakohtutega on see üks kõrgemaid näitajaid.

Tartu Maakohtu piirkonnas tehtud ettekannetest, mis taotleavad karistuse täitmisele pööramist, on võrreldes teiste maakohtute praktikaga, kõrgeim protsent, mis rahuldatakse. Mõistetud vangistuse täitmisele pööramise näol on tegemist äärmise abinõuga, mis tuleb kohaldamisele juhul kui kriminaalhooldusala suhtes on muud mõjutusvahendid ammendatud.

Kriminaalhooldusametnike erakorralised ettepanekud, milles sisaldub ettepanek pikendada katseaega või määrata lisakohustusi, rahuldatakse kohtunike poolt enamjaolt 100%. Mis

näitab asjaolu, et kriminaalhooldusallustele antakse võimalusi ennast parandada, muuta oma suhtumist kriminaalhooldusesse ning õiguspärasesse käitumisse üldisemalt.

Siiski leidub Tartu Maakohtu kohtumajade poolt erakorralisi ettekandeid, mis taotleavad karistuse täitmisele pööramist, kuid jäetakse kohtu poolt rahuldamata põhjusel, et kriminaalhooldaja on ettepaneku esitanud üksnes formaalsusest. Kriminaalhooldusallune täidab kõiki määratud kohustusi korrektset, kuid näiteks ühel korral rikub keeldu tarvitada alkoholi. Näiteks 19.02.2008 Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja määrus 1-07-40, milles kriminaalhooldusametnik ei pea karistuse täitmisele pööramist otstarbekaks, kuna hooldusallune on edukalt kohanenud eluga vabaduses, tegeleb rahaliste nõuete tasumisega ning on abi otsinud sõltuvusprobleemi lahendamiseks, kuid tegi Kars § 76 lõikest 5 lähtuvalt kohtule ettepaneku pöörata kriminaalhooldusallusele mõistetud kandmata jäänud karistuse osa täitmisele, sest hooldusallune rikkus talle kohtu poolt määratud kohustust. Kohus jättis vastava ettepaneku rahuldamata.⁹⁰

Tartu Maakohtu kohtumääruste hulgas leidub ka kohtulahendeid, mille sisu on puudulik. Puudub igasugune informatsioon määratud lisakohustuste või nende rikkumise osas. Olemas on ainult resolutiivosa, milles sisaldub kohtu otsus. Näiteks 20.05.2011 Tartu Maakohtu Põlva kohtumaja kohtumäärus 1-10-16602, millega otsustatakse karistus täitmisele pöörata⁹¹. Lisaks eeltoodule ka näide Tartu Maakohtu Põlva kohtumaja määrusest nr 1-10-11916, milles kriminaalasja sisuks on kriminaalhooldusametniku taotlus karistuse täitmisele pöramiseks, kuid kohtunik jätab selle rahuldamata ning määrab lisakohustuse osaleda sotsiaalabiprogrammiks.⁹² Kohtulahendil puudub sisuline pool, kus oleks välja toodud näiteks kriminaalhooldusalluse poolt toime pandud rikkumised ehk põhjused, miks kriminaalhooldusametnik ettekande pidi esitama.

Näiteks Tartu Maakohus Valga kohtumaja 17.01.2011 poolt tehtud kohtumäärus 1-10-3736, mille kohaselt nii kriminaalhooldusametnik kui prokurör taotlesid erakorralise ettekandega karistuse täitmisele pööramist, kuid kohus leidis, et antud momendil on katseaja pikendamine põhjendatud, kuna kohtule esitatud materjalidest nähtub, et isiku poolt toime pandud rikkumised on seotud temal töö ja vajaliku erihariduse puudumisega, alkoholi kuritarvitamisega. Katseaja pikendamisega annab kohus isikule võimaluse näidata, et ta on

⁹⁰ Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja 19.02.2008 kohtumäärus nr 1-07-40

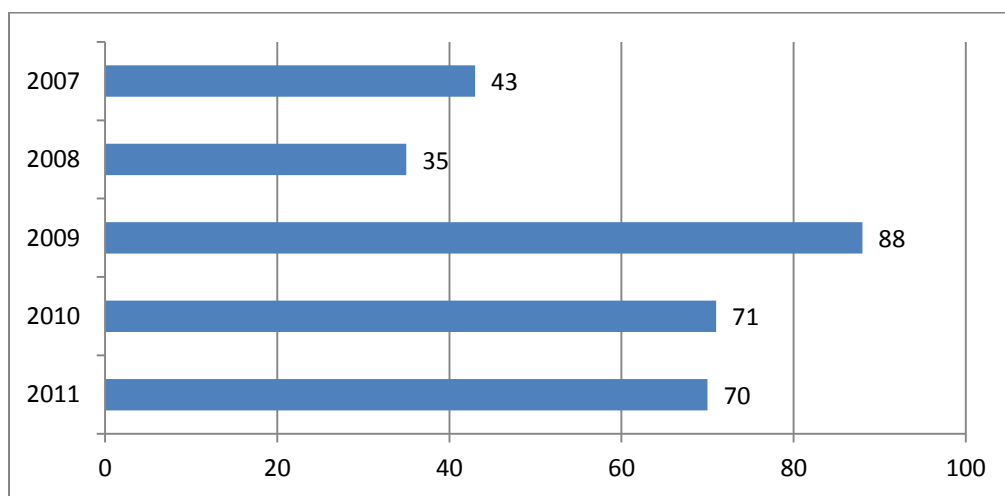
⁹¹ Tartu Maakohtu Põlva kohtumaja 20.05.2011 kohtumäärus nr 1-10-16602

⁹² Tartu Maakohtu Põlva kohtumaja 09.12.2010 kohtumäärus nr 1-10-11916

suuteline täitma ühiskonnas kehtivaid kirjutatud ja kirjutamata reegleid ning elada õiguskuulekalt.⁹³

4.4. Perioodil 2007-2011 Pärnu Maakohtus menetletud erakorralised ettekanded, kriminaalhoolduslastele määratud lisakohustused, kriminaalhoolduslaste poolt toime pandud lisakohustuste rikkumised, kriminaalhooldusametnike ettepanekud rikkumistele ning kohtu otsustused kriminaalhooldusametnike ettepanekute osas

4.4.1 Menetletud erakorralised ettekanded

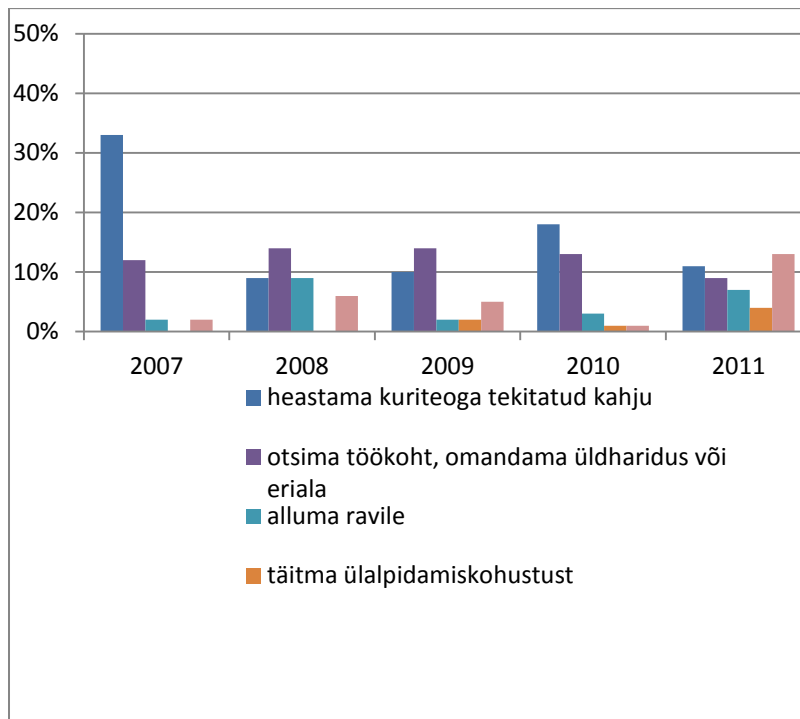
Joonis 9. Pärnu Maakohtus menetletud erakorralised ettekanded aastatel 2007-2011

Pärnu Maakohtu kohtumajade hulka kuuluvad Pärnu kohtumaja, Haapsalu kohtumaja, Kuressaare kohtumaja, Rapla kohtumaja ning Paide kohtumaja.

Jooniselt nr 9 on näha kuidas Pärnu Maakohtu kohtumajade poolt menetletud erakorraliste ettekannete arv aastast aastasse on küllalt kõikumine olnud. Kui 2008. aastaks vähenes erakorraliste ettekannete arv 35ni, siis 2009. aasta lõpuks oli see tõusnud juba 88-ni ehk ca 60%. Viimased kaks aastat on Pärnu Maakohtu menetluses olevate erakorraliste ettekannete arv pigem langevas joones ning pärast 2009. aastat ei ole ettekannete arv siiani suurenenud.

⁹³ Tartu Maakohtu Valga kohtumaja 17.01.2011 kohtumäärus nr 1-10-3736

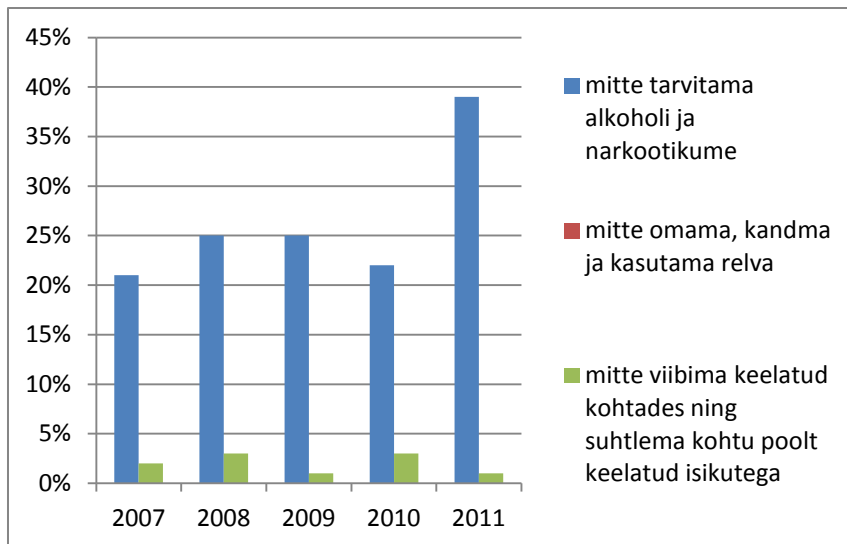
4.4.2 Perioodil 2007-2011 Pärnu Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusalustele enim määratud lisakohustused

Joonis 10. Perioodil 2007-2011 Pärnu Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusalustele määratud positiivsed lisakohustused

Positiivne on asjaolu, et aastate jooksul on tõusnud sotsiaalabiprogrammis osalemise kohustus, eriti just alates 2011. aastat, mil vastavad protsentuaalsed näitajad olid 1% (2010 a) 13% (2011 a).

Stabiiliselt on püsinud kohustus otsida töökoht, omandada üldharidus või eriala.

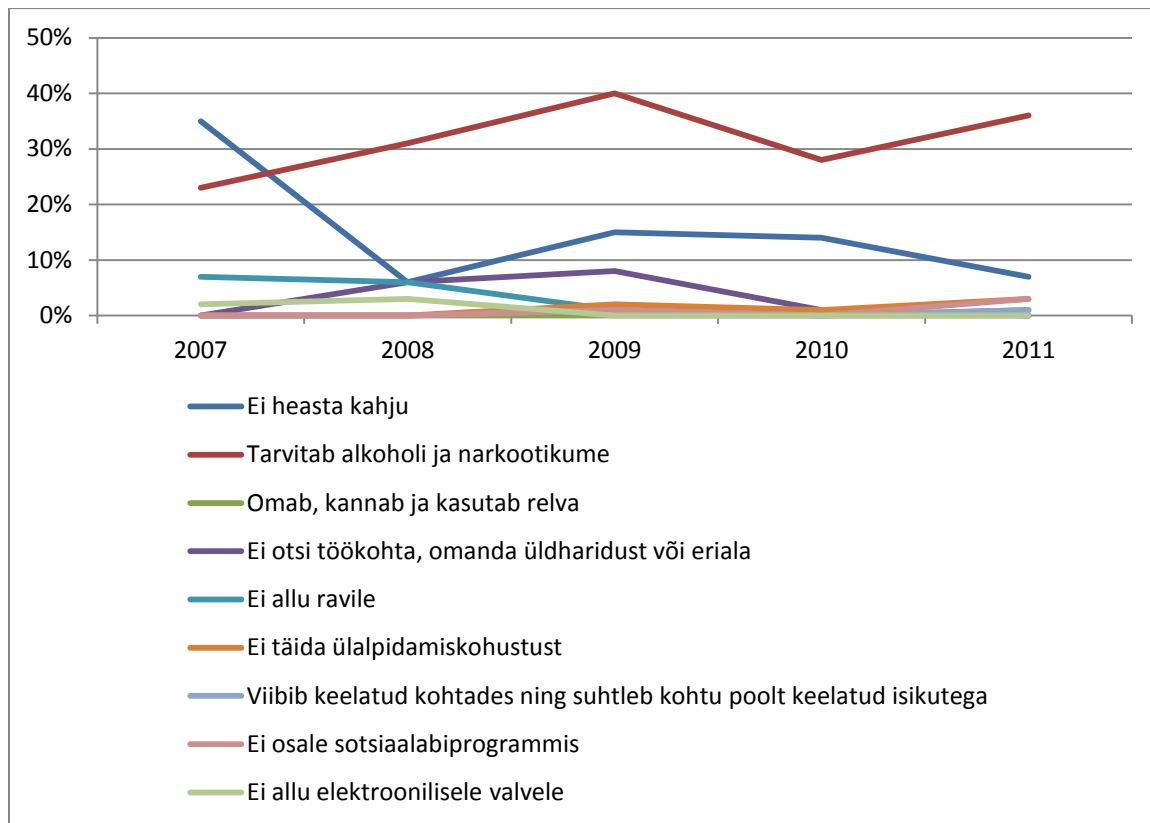

Joonis 11. Perioodil 2007-2011 Pärnu Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusalustele määratud negatiivsed lisakohustused

Lisakohustust mitte tarvitada alkoholi on aastani 2010 määratud üsna stabiilselt (vastavad protsentuaalsed näitajad jäävad ca 20% kanti). Alates 2010. aastast on alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keeld teinud suure tõusu 22%-lt 37%-le.

Vaadeldes kriminaalhooldusalustele määratud lisakohustuste protsentuaalset jaotuvust perioodil 2007-2011, selgub, et Pärnu Maakohtu näol on tegemist maakohtuga, kus aastal 2007 ületas kahju heastamise lisakohustuse määramine üle 10% lisakohustust mitte tarvitada alkoholi ja narkootikume. Kõigis teistes maakohtute poolt määratud lisakohustustest on sellel perioodil olnud vaieldamatult „populaarseim“ määratud lisakohustus mitte tarvitada alkoholi ja narkootikume.

4.4.3 Perioodil 2007-2011 Pärnu Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusaluste poolt enim rikitud lisakohustused

Joonis 12. Perioodil 2007-2011 Pärnu Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusaluste poolt rikitud lisakohustused

Kui jooniselt nr 10 nähtus, et 2007. aastal määrati enim lisakohustuseks kuriteoga tekitatud kahju heastamist, siis jooniselt 12 nähtub, et eelmainitud lisakohustust ka rikuti sellel aastal kõige rohkem, ulatudes protsentuaalselt 35%-ni (ületades alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keeldu 12% võrra). Jooniselt nähtuv suur kahju heastamise lisakohustuse rikkumine 2008. aastal on põhjendatav asjaoluga, et 2008. aastal ka määrati kahju heastamist lisakohustusena oluliselt väiksemas mahus.

Alkoholi ja narkootikumide tarvitamise lisakohustuse rikkumine on alates aastast 2007 olnud üsna erinev. Alates 2007. aastast 2009. aastani tõusis, moodustades 40% kõigist kohustuste rikkumistest ning 2010. aastal langes 28%-ni, pärast seda on taas tõusnud ning 2011. aastal moodustas alkoholi ja narkootikumide lisakohustuse rikkumise 36%.

Vähem rikutakse näiteks ravile allumise kohustust, mis võib põhjendatud olla sellega, et tegemist on lisakohustusega, mida saab kriminaalhooldusalusele panna üksnes tema enda

nõusolekul. Samas kui vaadata rikkumiste protsenti nendest, kellele see lisakohustus määratud on, siis tulemus üsna negatiivne- ligi kolmandik rikub kohustust alluda ravile hoolimata sellest, et nad on selleks ise eelnevalt nõusoleku andnud.

4.4.4 Kriminaalhooldusametnike ettepanekud ning kohtu otsused ettepanekute osas

	Pöörata karistus täitmisele (taotlusi kokku, rahuldamiste protsent)	Pikendada katseaega (taotlusi kokku, rahuldamiste protsent)	Määrata lisakohustusi (taotlusi kokku, rahuldamiste protsent)
2007	24 taotlust/ 54% rahuldatud	8 taotlust/ 100% rahuldatud	4 taotlust/ 100% rahuldatud
2008	21 taotlust/ 81% rahuldatud	3 taotlust/ 100% rahuldatud	2 taotlust/ 100% rahuldatud
2009	42 taotlust/ 52% rahuldatud	11 taotlust/ 82% rahuldatud	15 taotlust/ 93% rahuldatud
2010	41 taotlust/ 61% rahuldatud	14 taotlust/ 100% rahuldatud	4 taotlust/ 100% rahuldatud
2011	38 taotlust/ 45 % rahuldatud	13 taotlust/ 100% rahuldatud	6 taotlust/ 100% rahuldatud

Tabel 3. Perioodil 2007-2011 Pärnu Maakohtu piirkonna kriminaalhooldusametnike ettepanekud ja kohtute otsused

Tabelis nr 3 on välja toodud kolm peamist kriminaalhooldusametnike poolt esitatud ettepanekut, milleks on: pöörata karistus täitmisele, pikendada katseaega või määrata (täiendavaid) lisakohustusi. Samuti on tabelis eraldi välja toodud, mitu vastavasisulist erakorralist ettekannet esitati ning kuidas jaotusid kohtunike poolt tehtud otsused sellistele ettepanekutele- kui suur osa protsentuaalselt rahuldati.

Vaadeldes tabelit nr 3 nähtub asjaolu, et kõige enam läheb lahku erakorralise ettepanekust otsus, mis puutub karistuse täitmisele pööramist. Kusjuures aastal 2011 jäeti rahuldamata 55% ning aastal 2009 48% erakorralistest ettepanekutest, millega taotleti karistuse täitmisele pööramist. See võiks olla üks kohtadest, kus tuleks analüüsida vastavaid erakorralisi ettekandeid, kas tegemist on kriminaalhooldusametniku vajaka jäämisega ettepaneku tegemisel ja selle põhjendamisel või arwab kohtunik otsust tehes, et kriminaalhooldusalusele võiks anda veel võimalusi enda tõestamiseks või on tegemist muul põhjusel ettekande rahuldamata jätmisega (näiteks kriminaalhooldusametnik loobub oma taotlusest kohtuistungil

kuna kriminaalhoolduslune avaldab tahet kriminaalhooldust jätkata ning kriminaalhooldaja nõustub sellega).

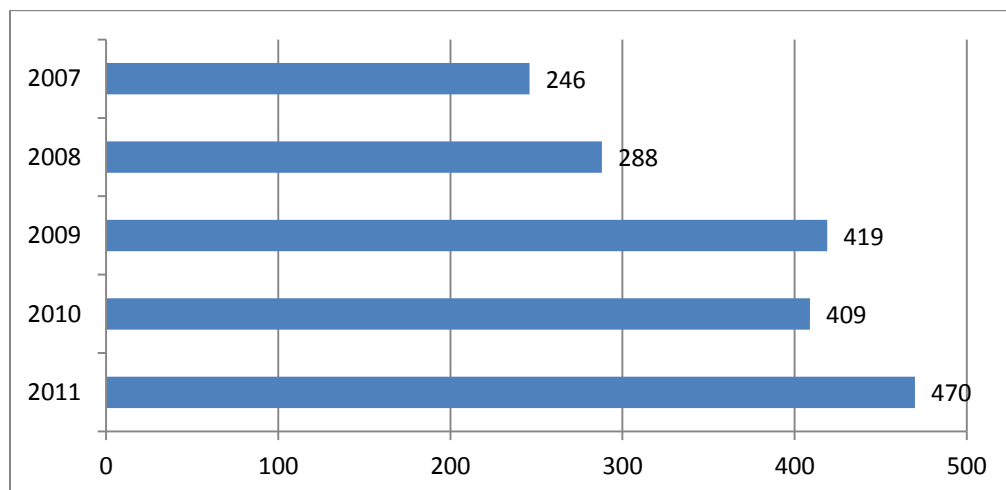
Ühe näitena võib tuua 10.05.2011 Pärnu Maakohtu Rapla kohtumaja 1-11-4761 kriminaalhooldusametniku erakorralise ettekande, milles kriminaalhooldusametnik taotleb karistuse täitmisele pööramist kuna kriminaalhoolduslune rikub kohustust mitte tarvitada alkoholi ning mitte suhelda kriminaalkorras karistatud isikutega. Tegemist oli esimese erakorralise ettekandega. Kohtunik jättis ettekande rahuldamata ning ei kohaldanud ka muid lisakohustusi kriminaalhoolduslusele.⁹⁴

Kohtunikud pooldavad ka Pärnu Maakohtu piirkondades katseaja pikendamist ning lisakohustuste määramist karistuse täitmisele pööramise asemel. Eeltoodu tuleneb tabelist nr 3, millest nähtub, et vaid 2009. aastal on kohtunikud mõne üksiku vastavasisulise ettepaneku jätnud rahuldamata. Ülejäänud aastatel on katseaja pikendamiste ning lisakohustuste määramise taotlused pikendatud.

⁹⁴ Pärnu Maakohtu Rapla kohtumaja 10.05.2011 kohtumäärus nr 1-11-4761

4.5 Perioodil 2007-2011 Viru Maakohtus menetletud erakorralised ettekanded, kriminaalhooldusalustele määratud lisakohustused, kriminaalhooldusaluste poolt toime pandud lisakohustuste rikkumised, kriminaalhooldusametnike ettepanekud rikkumistele ning kohtu otsustused kriminaalhooldusametnike ettepanekute osas

4.5.1 Menetletud erakorralised ettekanded

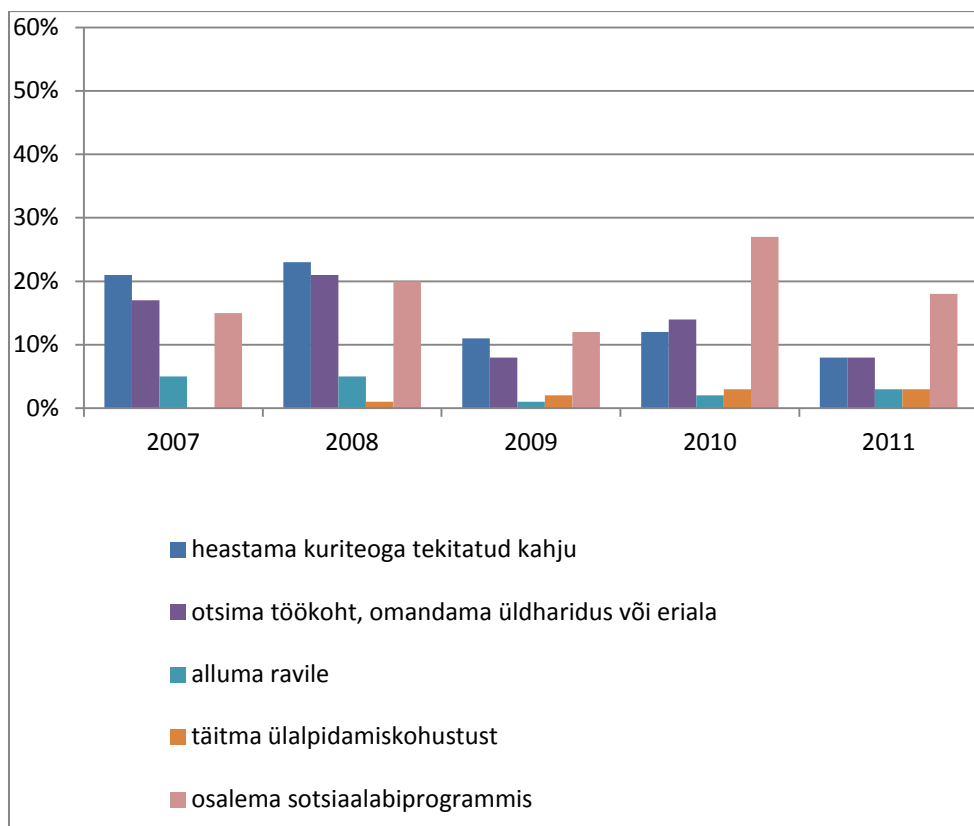
Joonis 33. Viru Maakohtus menetletud erakorralised ettekanded aastatel 2007-2011

Viru Maakohtu kohtumajade hulka kuuluvad Jõhvi kohtumaja, Narva kohtumaja ning Rakvere kohtumaja. Kuni aastani 2011.a kuulus kohtumajade hulka ka Kohtla-Järve kohtumaja. Viru Maakohtu Kohtla-Järve kohtumaja otsustati ühendada Viru Maakohtu Jõhvi kohtumajaga. Ühendamise tulemusena jäi alles Viru Maakohtu Jõhvi kohtumaja.⁹⁵

Nagu jooniselt 10 nähtub, on Viru Maakohtus menetletud erakorraliste ettekannete arv järjest kasvavas trendis. Kui aastal 2007 oli neid 246, siis 2011.aasta lõpuks oli see arv suurenenud 470-ni ehk 100%. Ainus kord, kus on toimunud erakorraliste ettekannete menetlemise osas vähenemine, on olnud 2010. aasta, kuid vähenemine oli küllalt väike, ulatudes kõigest ca 2%-ni.

⁹⁵ Kohtute haldamise nõukoja viiekümne neljanda istungi protokoll. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
<http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53749/54.+protokoll+16-17.09.2010.pdf>

4.5.2 Perioodil 2007-2011 Viru Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusalustele enim määratud lisakohustused

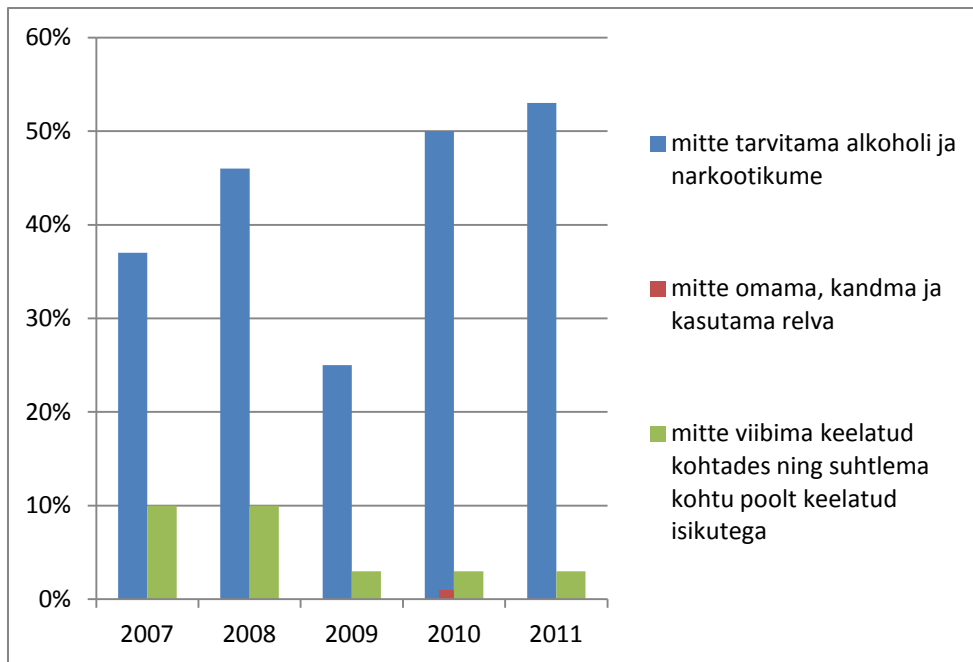

Joonis 14. Perioodil 2007-2011 Viru Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusalustele määratud positiivsed lisakohustused

Jooniselt nr 14 nähtub kuidas läbi aastate on Viru Maakohtu piirkonnas populaarne sotsiaalabiprogrammis osalemise kohustus.

Võib väita, et vähenemas trendis on kohustus otsida töökoht, omandada üldharidus või eriala.

Alates 2009. aastast hakkas tõusma ka kahju hüvitamise lisakohustuse määramine, kuid seda vaid üheks aastaks kuna alates 2010. aastast on kuriteoga tekitatud kahju hüvitamise kohustuse määramine hakanud vähenema.

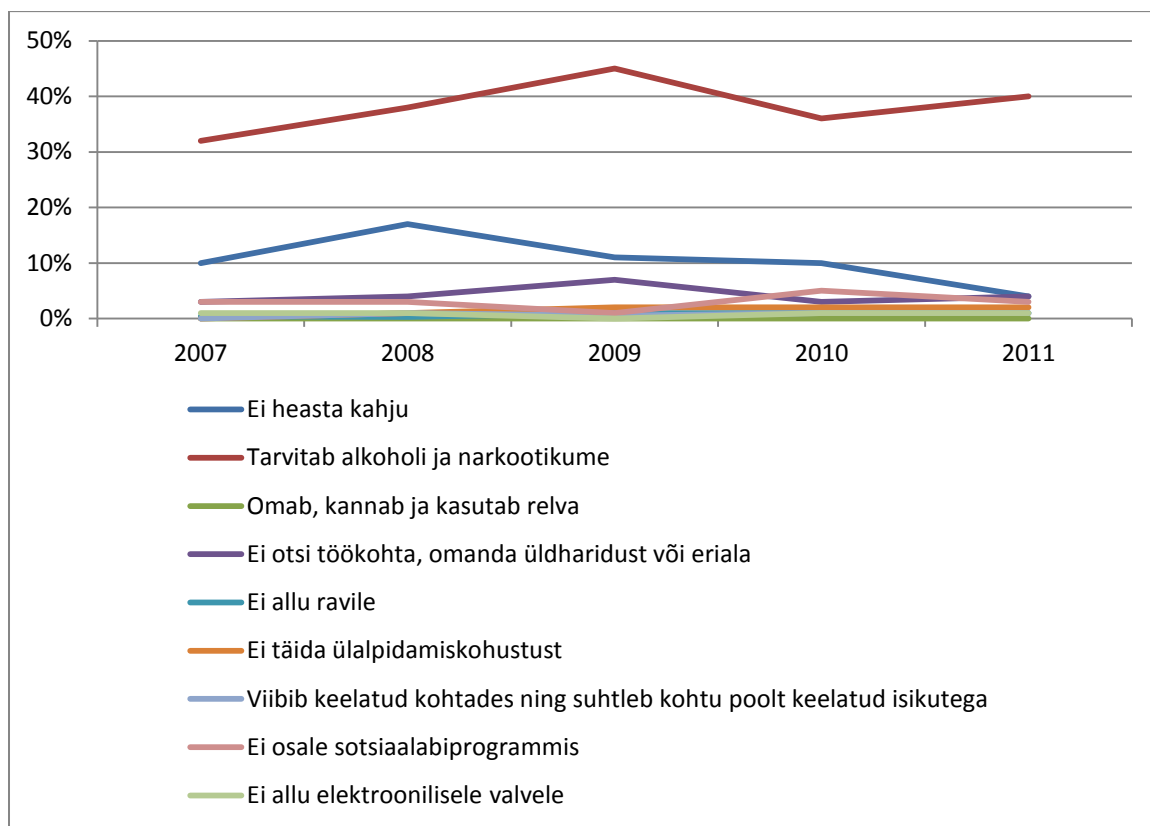

Joonis 15. Perioodil 2007-2011 Viru Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusalustele määratud negatiivsed lisakohustused

Jooniselt 15 on näha, kuidas märgatavas tõusus on lisakohustus, milleks on keeld tarvitada alkoholi ja narkootikume. Ainukese lisakohustusena määratakse seda üle 50% kohtuotsusest (järgmises osas „kriminaalhooldusaluste poolt lisakohustuste rikkumised“ nähtub, et see on ka lisakohustuseks, mida võrreldes teiste lisakohustustega oluliselt rohkem rikutakse).

Lisakohustusi on 2008.aasta ja 2009. aasta jooksul määratud miskipärast vähenevas trendis. Kahjuks ei võimalda kogutud andmed analüüsida, mis oli sellise vähenemise põhjuseks.

4.5.3 Perioodil 2007-2011 Viru Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusaluste poolt enim rikutud lisakohustused

Joonis 16. Perioodil 2007-2011 Viru Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusaluste poolt rikutud lisakohustused

Vaadeldes ülaltoodud jooniselt nr 16 kriminaalhooldusaluste poolt neile määratud lisakohustuste rikkumisi, saab julgelt väita, et enim määratud lisakohustust: mitte tarvitada alkoholi ja narkootikume, rikutakse kõige rohkem, ulatutes kõigist rikkumistest 40% piirimaile. Alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keelule järgneb lisakohustuse heastada kuriteoga tekitatud kahju rikkumine. Kahju heastamise/hüvitamise lisakohustuse rikkumine on hakanud Viru Maakohtu piirkonnas olevate kriminaalhooldusaluste poolt vähenema - kui näiteks 2008. aastal määrati kahju hüvitamise lisakohustuse lisakohustust 17%, siis 2011. aastal oli vastavaks näitajaks 4%.

Ülejäänud lisakohustusi küll rikutakse, kuid nende rikkumistase on üsna väike.

4.5.4 Perioodil 2007-2011 Viru Maakohtu piirkonna kriminaalhooldusametnike ettepanekud ning kohtute otsused

	Pöörata karistus täitmisele (taotlusi kokku , rahuldamiste protsent)	Pikendada katseaega (taotlusi kokku , rahuldamiste protsent)	Määrata lisakohustusi (taotlusi kokku , rahuldamiste protsent)
2007	102 taotlust/ 61 % rahuldatud	59 taotlust/ 88% rahuldatud	60 taotlust/ 97% rahuldatud
2008	129 taotlust/ 77% rahuldatud	88 taotlust/ 96 % rahuldatud	39 taotlust/ 97% rahuldatud
2009	186 taotlust/ 62% rahuldatud	148 taotlust/ 94% rahuldatud	54 taotlust/ 100% rahuldatud
2010	193 taotlust/ 68% rahuldatud	128 taotlust/ 96% rahuldatud	43 taotlust/ 98 % rahuldatud
2011	292 taotlust/ 69% rahuldatud	105 taotlust , 97% rahuldatud	51 taotlust/ 100% rahuldatud

Tabel nr 4. Perioodil 2007-2011 Viru Maakohtu piirkonna kriminaalhooldusametnike ettepanekud ja kohtute otsused

Tabelis nr 4 on välja toodud kolm peamist kriminaalhooldusametnike poolt esitatud ettepanekut, milleks on: pöörata karistus täitmisele, pikendada katseaega või määrata (täiendavaid) lisakohustusi. Samuti on tabelis eraldi välja toodud, mitu vastavasisulist erakorralist ettekannet esitati ning kuidas jaotusid kohtunike poolt tehtud otsused sellistele ettepanekutele- kui suur osa protsentuaalselt rahuldati.

Suurim osa erakorralistest ettekannetest on ettepanekuga pöörata karistus täitmisele ehk alustada või jätkata kriminaalhooldusaluse osas vangistust. 2007. aastal oli selleks 102 ettepanekut, samas kui 2011 aastal esitati vastavasisulisi taotlusi 292. Ka kohtunikud on aastate vältel muutunud tehtud otsustes rangemateks ning hakanud otsustama rohkemate kriminaalhooldusaluste osas vangistuse kasuks. Kui näiteks 2007. aastal nõustus kriminaalhooldusametniku ettepanekuga pöörata karistus täitmisele 61% kohtunikest (39% jättis vastava ettepaneku rahuldamata), siis 2011. aastal olid vastavad näitajad juba rangemad- 69% nõustus pöörata karistus täitmisele ning 31% kohtunikest jättis selle rahuldamata.

Erinev on kohtunike otsustus kriminaalhooldajate ettepanekutesse, mis puutub katseaja pikendamisse- enamus kohtunikest on nõus katseaja pikendamisega. Ainult 2007. aastal tehtud otsustest jättis selle taotluse rahuldamata ca 12%, järgnevatel aastatel on rahuldamata jätmise protsent jäänud vahemikku 3%-6%, mis on väga madal.

Ka kriminaalhooldajate ettepanekuga määrata lisakohustusi on kohtunikud nõustunud. Tabelist tuleneb ka asjaolu, et kriminaalhooldusametnikud on hakanud järjest vähem vastavate taotluste ettepanekuid tegema. Kui 2007. aastal tehtud ettepanekutest oli lisakohustuse taotlusega ca 24% (need rahuldati 97% puhul juhtudest), siis 2011. aastaks on vastav näitaja kukkunud 11% peale.

Kahetsusväärset leiab ka Viru Maakohtu piirkondades kohtulahendeid, mis on kas sisutühjad või näiteks täiesti põhjendamata kohtunike poolt.

11.septembril 2008.a Viru Maakohtu Narva kohtumaja määrus nr 1-07-15821 on puudulik kuna puuduvad faktilised asjaolud ning kriminaalhooldusalse poolt toime pandud kriminaalhoolduskohustuste rikkumine, milles seisneb rikkumine ning mis argumentidele toetudes otsustas kohus jätta ettekande rahuldamata.⁹⁶

Palju leiab vastuolusid kohtunike otsustes. Mõned kohtunikud on seisukohal, et ühekordne alkoholi keelu rikkumine on lubatud ning pole aluseks kohtuotsuse täitmisele pööramiseks, näiteks Viru Maakohtu Kohtla-Järve kohtumaja 28.11.2008 kohtumäärus 1-08-13425. Kriminaalhooldusalse rikkus AS §-i 70 ning see oli erakorralise ettekande esitamise põhjuseks. Tegemist oli esimese ettekandega ning muidu kriminaalhooldusalsega probleeme ei olnud, täitis kõiki kohustusi korrektelt. Kohus jättis ettekande täitmisele pööramiseks rahuldamata, põhjendades seda järgmiselt: süüdimõistetu on ühekordselt rikkunud katseajaks pandud kohustust, kuid üldiselt on ta asunud elama õiguskaualekalt ja on edukalt täitnud katseajaks pandud kontrollnõudeid ja –kohustusi. Seetõttu ei ole tema karistuse täitmisele pööramine põhjendatud.⁹⁷

Samadel asjaoludel teeb Viru Maakohtu Narva kohtumaja kohtunik 19.06.2008 1-08-6831 kohtumääruses täiesti vastupidise otsuse. Kriminaalhooldusalse rikkus alkoholi tarvitamise keeldu ning juhtis sõiduauto alkoholihoobes, kohtumäärusest ei nähtu, et kriminaalhooldusalse oleks toime pannud teisi rikkumisi. Kriminaalhooldusametnik esitas erakorralise ettekande ettepanekuga pöörata karistus täitmisele. Kohtumäärusest nähtub, et tegemist oli esimese ettekandega ning et kriminaalhooldusalse täitis korralikult kontrollnõudeid- kirjutas avalduse kriminaalhooldusametnikule elukoha vahetamiseks, elas koos perega ning töötas töölepingu alusel, käitus viisakalt. Nii prokurör, kaitsja kui kriminaalhooldusalse olid erakorralise ettekande ettepanekule vastu. Siiski otsustas kohus

⁹⁶ Viru Maakohtu Narva kohtumaja 11.09.2008 kohtumäärus nr 1-07-15821

⁹⁷ Viru Maakohtu Kohtla-Järve kohtumaja 28.11.2008 kohtumäärus 1-08-13425

pöörata karistus täitmisele, olles veendunud, et just selline otsus on põhjendatud vastavale käitumisele.⁹⁸

4.6 Perioodil 2007-2011 alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keelule ning kahju heastamise kohustuste rikkumisele maakohtute piirkonnas kriminaalhooldusametnike poolt tehtud ettepanekud ning kohtute poolt tehtavad otsused

Järgnevalt on välja toodud Maakohtute poolt kahe enim määratud lisakohustuse- alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keelu ning kahju hüvitamise kohustuse analüüs maakohtute piirkondades.

Analüüs on tehtud üksnes selliste kohtulahendite pinnalt, kus kriminaalhooldusalune rikkus ainult, kas alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keeldu või kohustust heastada kahju.

Analüüsis tuuakse välja milliseid taotlusi teevad kohtule kriminaalhooldusametnikud eelmainitud lisakohustuste rikkumisel ning kas ja milliste taotlustega kohtud nõustuvad ning millistega mitte.

Samuti toob autor välja omapoolse pakkumise, millist vahendit võiks ülaltoodud lisakohustuste rikkumisel kasutada.

⁹⁸ Viru Maakohtu Narva kohtumaja 19.06.2008 kohtumäärus 1-08-6831

	Pikendada katseaega (taotlusi kokku , rahuldamiste protsent)	Pöörata karistus täitmisele (taotlusi kokku , rahuldamiste protsent)	Määrata lisakohustus (taotlusi kokku , rahuldamiste protsent)	Pikendada katseaega+ lisakohustus (taotlusi kokku , rahuldamiste protsent)	Osaleda sotsiaalabi-programmis (taotlusi kokku , rahuldamiste protsent)
HARJU MK	26 taotlust/ 100% rahuldatud	28 taotlust/ 82% rahuldatud	17 taotlust/ 94% rahuldatud	3 taotlust/ 100% rahuldatud	5 taotlust/ 100% rahuldatud
TARTU MK	31 taotlust/ 97% rahuldatud	60 taotlust/ 57% rahuldatud	27 taotlust/ 100% rahuldatud	11 taotlust/ 91% rahuldatud	8 taotlust/ 100% rahuldatud
PÄRNU MK	12 taotlust/ 100% rahuldatud	20 taotlust/ 60% rahuldatud	21 taotlust/ 95% rahuldatud	6 taotlust/ 100% rahuldatud	5 taotlust/ 100% rahuldatud
VIRU MK	200 taotlust/ 97% rahuldatud	176 taotlust/ 51% rahuldatud	57 taotlust/ 98% rahuldatud	23 taotlust/ 96% rahuldatud	33 taotlust/ 100% rahuldatud

Tabel 5. Perioodil 2007-2011 Maakohtute piirkonna kriminaalhooldusametnike ettepanekud ainult alkoholi ja narkootikumide lisakohustuse rikkumisel ning kohtunike otsused

Tabelis nr 5 on välja toodud viis peamist kriminaalhooldusametnike poolt alkoholi ja narkootikumide tarvitamise lisakohustuse rikkumisel esitatud ettepanekut, milleks on: pikendada katseaega, pöörata karistus täitmisele, määrata lisakohustus, pikendada katseaega ja määrata lisakohustusi ning osaleda sotsiaalabiprogrammis. Samuti on tabelis eraldi välja toodud, mitu erakorralist ettekannet ainult alkoholi ja narkootikumide keelu rikkumise kohta esitati ning kuidas jaotusid maakohtute raames tehtud otsused sellistele ettepanekutele- kui suur osa protsentuaalselt rahuldati.

Tabelist nähtub, et kriminaalhooldusametnike erakorraliste ettekannete ettepanekutega on enim nõus Harju Maakohtu kohtunikud, kes on rahuldanud 100%liselt kriminaalhooldusametnike taotlused katseaja pikendamise, katseaja pikendamise ja lisaks lisakohustuste määramise ning sotsiaalabiprogrammis osalemise kohta. Harju Maakohtu kohtunikud on üsna üksmeelsed ka karistuse täitmisele pööramise osas- rahuldatakse 82% taotlustest, milles sisaldub täitmisele pööramise ettepanek.

Mis puutub katseaja pikendamisse, lisakohustuste määramisse, katseaja pikendamisse ja lisakohustuse määramisse ning sotsiaalabiprogrammis osalemise kohustuse määramisse, siis siin on kohtunikud kõigis maakohtutes üksmeelel ning vastava taotlusega erakorralised ettekanded rahuldatakse pea kõigil juhtudel.

Kohtute otsused lähevad lahku kui erakorralise ettekande taotluseks on pöörata karistus täitmisele. Pooled karistuse täitmisele pööramise ettepanekud jäetakse rahuldamata Viru Maakohtu poolt, kus vastav protsentuaalne näitaja on 49%. Tartu Maakohtus jäetakse rahuldamata 43% ning Pärnu Maakohtus 40% kõigist erakorralistest ettekannetest, mis on esitatud alkoholi ja narkootikumide rikkumise põhjusel. Nagu eelnevalt mainitud, siis Harju Maakohtu kohtunikud on üsna üksmeelsed selles osas- rahuldamata jäetakse kõigest 18% taotlustest, milles sisaldub täitmisele pööramise ettepanek.

Eeltoodud info põhjal võib väita, et kui kriminaalhooldusalune on rikkunud ainult alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keeldu, siis kohtud karistuse täitmisele pööramist enamjaolt ei poolda (erandina Harju Maakohus) ning annavad kriminaalhooldusalusele võimaluse enda tõestamiseks kas pikendades katseaega, määrates lisakohustusi või suunates kriminaalhooldusaluse sotsiaalabiprogrammi. Kindlasti tuleks kriitiliselt üle vaadata, mis põhjustel erakorralised ettepanekud, mille taotluseks oli karistuse täitmisele pööramine, rahuldamata jäeti.

Lisakohustuse rikkumise korral tuleks esmalt vaadata, kas tegemist on kriminaalhooldusaluse poolt esimese rikkumisega, kuidas kriminaalhooldus siiani on möödunud, kas kriminaalhooldusalune on koostööaldis ja viisakas kriminaalhooldusametnikuga, kas ta tunnistab ja kahetseb toime pandud rikkumist, samuti kas kriminaalhooldusalune käib tööl ning omab perekonda, kellele mõjuks rängalt perekonnaliikme kaotus. Kui enamusele eelnenud näidetele saab vastata jaatavalt, siis on autori hinnangul karistuse täitmisele pööramine ebamõistlik ning kohaldada tuleks näiteks täiendava lisakohustuse määramist või

pikendada katseaega. Kui aga kohtunik otsustab karistuse siiski täitmisele pöörata, siis võiks olla hea tava selgitada, miks kohtunik just sellise mittetavapärase seisukohani jõudis.

	Pikendada katseaega	Pöörata karistus täitmisele	Määrata lisakohustusi	Pikendada katseaega+ lisakohustusi	Kergendada/ tühistada lisakohustus
HARJU MK	3 taotlust/ 100% rahuldatud	10 taotlust/ 50% rahuldatud	2 taotlust/ 100% rahuldatud	Info puudub	Info puudub
TARTU MK	13 taotlust/ 92% rahuldatud	17 taotlust/ 47% rahuldatud	Info puudub	3 taotlust/ 100% rahuldatud	25 taotlust/ 88% rahuldatud
PÄRNU MK	13 taotlust/ 100% rahuldatud	4 taotlust/ 0% rahuldatud	1 taotlus/ 100% rahuldatud	Info puudub	12taotlust/ 92% rahuldatud
VIRU MK	36 taotlust/ 92% rahuldatud	26 taotlust/ 54% rahuldatud	6 taotlust/ 100% rahuldatud	6 taotlust/ 100% rahuldatud	14 taotlust/ 93% rahuldatud

Tabel 6. Perioodil 2007-2011 Maakohtute piirkonna kriminaalhooldusametnike ettepanekud ainult kahju heastamise lisakohustuse rikkumisel ning kohtunike otsused

Tabelis nr 6 on välja toodud viis peamist kriminaalhooldusametnike poolt kahju heastamise lisakohustuse rikkumisel esitatud ettepanekut, milleks on: pikendada katseaega, pöörata karistus täitmisele, määrata lisakohustusi, pikendada katseaega ja määrata lisakohustusi ning kergendada või tühistada lisakohustus. Samuti on tabelis eraldi välja toodud, mitu erakorralist ettekannet ainult kahju heastamise rikkumise kohta esitati ning kuidas jaotusid maakohtute raames tehtud otsused sellistele ettepanekutele- kui suur osa protsentuaalselt rahuldati.

Maakohtud on täielikul üksmeelel, mis puudutab kahju heastamise lisakohustuse rikkumisel kriminaalhooldusale täiendava lisakohustuste määramist ning katseaja pikendamist ja lisakohustuse määramist- vastava taotlusega erakorralised ettekanded rahuldatakse 100%.

Suuremas osas rahuldatakse ka kõik kriminaalhooldusametniku erakorralised ettekanded, mille taotluseks on kas katseaja pikendamine või lisakohustuste tühistamine või kergendamine. Madalaim näitaja on Tartu Maakohtus, kus jäeti rahuldamata 12% erakorralistest ettekannetest, mis taotlesid kas tühistada või kergendada lisakohustus.

Jällegi lähevad Maakohtute otsused lahku erakorraliste ettekannete taotlustest, mis puudutavad kahju heastamise kohustuse rikkumisel karistuse täitmisele pööramist. Harju Maakohus, Tartu Maakohus ning Viru Maakohus rahuldavad täitmisele pööramise taotlustest keskeltläbi pooled. Pärnu Maakohtus menetletud erakorralistest ettekannetest ei rahuldatud ühtegi.

Kahju heastamise kohustuse rikkumisel tuleks vaadata miks kriminaalhooldusale kohustust rikkus, kas tal olid selleks mõjuvad põhjused (näiteks põhjustas mittetasumise töökaotus) või jättis ta teadlikult kahju heastamata, kuidas kriminaalhooldusale teisi kontrollnõudeid ja kohustusi täidab, kas kriminaalhooldus on möödunud takistusteta ning kas kriminaalhooldusale on koostööaldis, kas tegemist on esimese erakorralise ettekandega. Kui enamusele eelnenud näidetele saab vastata jaatavalt, siis on ka selle lisakohustuse rikkumise korral autori hinnangul karistuse täitmisele pööramine ebanõistlik ning kohaldada tuleks näiteks täiendava lisakohustuse määramist või pikendada katseaega. Kui aga kohtunik otsustab karistuse siiski täitmisele pöörata, siis võiks ka siin olla hea tava selgitada, miks kohtunik just sellise mittetavapärase seisukohani jõudis

Kokkuvõte

Kriminaalhoolduse käigus valvatakse kriminaalhooldusaluse käitumise ja temale kohtu või prokuröri poolt pandud kohustuste täitmise järele ning soodustatakse kriminaalhooldusaluse sotsiaalset kohanemist eesmärgiga mõjutada teda hoiduma kuritegude toimepanemisest.⁹⁹

Kriminaalhoolduse positiivsetes külgedes ei ole küsimust - kriminaalhooldus aitab kaasa kriminaalhooldusaluse resotsialiseerumisele ning mis kõige olulisem - vähendab selle läbi ühiskonnas retsidiivsust, mis annab kõigile ühiskonnaliikmetele suurema turvalisuse. Sekkudes professionaalselt ja piisava respektiga kergema kuriteo sooritanud (katseajale määratud) isiku elukorraldusse, andes talle võimaluse läheneda oma olukorrale uuest vaatenurgast ning otsustada muutuste kasuks oma elus, kujutab kriminaalhooldus suurt ressursi, ühiskonna heaolu toetamisel.¹⁰⁰

Töö autor analüüsis Harju, Tartu, Pärnu ja Viru Maakohtu piirkonnas kriminaalhooldusega seotud praktikat perioodil 2007-2011, sealhulgas kriminaalhooldusalustele määratud lisakohustusi, kriminaalhooldusaluste poolt toime pandud rikkumisi, kriminaalhooldusametnike erakorralisi ettepanekuid ning kohtunike nõustumist nendega.

Kriminaalhooldusalustele määrati enim lisakohustuseks alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keeld. Kui Harju, Viru ja Pärnu Maakohus rakendavad sageduselt teise lisakohustusena kahju heastamist, siis Tartu Maakohtu piirkonnas on hakatud populaarsuselt teise lisakohustusena määrama kohustust otsida töökoht, omandada üldharidus või eriala kohtu määratud tähtjaks. See lisakohustus on teiste maakohtute poolt olnud vähem lisakohustusena määratud.

Kriminaalhooldusaluste poolt enim rikutud lisakohustuseks oli keeld tarbida alkoholi ja narkootikume. Alkoholi ja narkootikumide tarvitamise keelule järgnes kriminaalhooldusaluse kahju hüvitamise kohustuse rikkumine.

⁹⁹ Kriminaalhooldusseadus. 17.detsember 1997. - RT I 1998, 4, 62 - RT I, 23.02.2011, 21. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/123022011021>

¹⁰⁰ Kriminaalhoolduse kvaliteedi mõõtmine: väljundina tulemuspalk. Ajakiri Sotsiaaltöö 2001/1, lk 29.

Arvutivõrgus. Kättesaadav-

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V21jaanded/Sotsiaaltöö_ajakiri/2001/Sotsiaaltöö_2001_1.pdf

Kõik analüüsitud maakohtu kohtumajad leiavad juhtudel, kus kriminaalhooldusametnik esitab ettekande sisuga pikendada kriminaalhooldusaluse suhtes katseaega, üsna üksmeelselt, et kriminaalhooldusalusele peaks rikkumise korral andma veel ühe võimaluse enda tõestamiseks ning tahte näitamiseks, et viimane soovib ennast parandada ning et ta suudab ühiskonnas käituda sotsiaalselt vastutustundlikult. Piirkondlik erinevus tuleb ainukesena Viru Maakohtu piirkonna kohtumajadest, kus kohtunikud on 2007. aastal jätnud katseaja pikendamise taotlustest ca 12%, siiski hilisemal perioodil, näiteks 2011.a., on vastav näitaja kõigest 3%.

Võib öelda, et lisakohustuste määramisel olid kohtunikud kõigist maakohtute kohtumajadest 100% nõus kriminaalhooldajate ettepanekuga neid määrata. Enim levinud lisakohustuseks, mida kriminaalhooldusalusele määratakse rikkumise korral, on kohustus osaleda sotsiaalabiprogrammis. Sotsiaalabiprogrammis on oluline kriminaalhooldusaluse mõtlemisviisi muutumine, et ta tahaks ja suudaks edaspidi oma käitumist kujundada nii ennast kui ühiskonda vähem kahjustavaks. Sotsiaalabiprogrammide olulisust isikute hoiakute ja mõtteviiside muutmisel on tunnistanud ka prokurörid ja kohtunikud.¹⁰¹

Keerulisem on olukord ettekannete osas, milles on tehtud ettepanekuga pöörata karistus täitmisele. Kõigile maakohtute kohtumajadele on iseloomulik see, et võrreldes kriminaalhooldusametniku ettepanekuga näiteks, kas pikendada katseaega või määrata lisakohustusi, jäetakse enim rahuldamata ettepanekud, mille taotluseks on pöörata karistus täitmisele.

Pärnu Maakohtu kohtumajade kohtunikud jätavad rahuldamata näiteks ligi 40% ehk üle kolmandiku tehtud ettepanekutest, milles kriminaalhooldusametnik teeb taotluse erakorralise ettekande karistuse täitmisele pööramiseks. „Rangemad“ ja kriminaalhooldusametnikega rohkem nõustuvad on Harju Maakohtu kohtumajade kohtunikud, kus vastav rahuldamata jätmise otsuste protsent on 24%.

Kriminaalhooldusametnikud ning kohtud peaksid tegema rohkem koostööd, et vähendada nii kriminaalhooldusametnike kui kohtunike tööaega ning töömahtu. Kriminaalhooldusametnikel peaks olema teada milliste asjaolude pinnalt millise otsuse kohtunik teha võiks (kindlasti ei ühti see alati sajaprotsendiliselt).

¹⁰¹ Kask, K. Sotsiaalhariduslikud programmid Harju kriminaalhoolduses. Ajakiri Sotsiaaltöö 2007/3, lk 41. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltöö_ajakiri/2007/Sotsiaaltöö_2007_3.pdf

Additional obligations assigned by courts, probationers violations of additional obligations and judges agreements or disagreements with extraordinary reports by county courts example during the period 2007-2011

Summary

During the probation the behavior of the probationer and the conduct of the obligations that the court or the prosecutor have imposed is monitored and the probationers' social adjustment is promoted with the goal to refrain him from committing new criminal offences.

The positive aspects of probation is not an issue - probation helps the probationer to get used to with social life, and most importantly – probation will reduce the recidivism in society and that gives all members of society a greater security. By intervening in a professional and reasonable way to the persons, who has committed a lighter offence, private life, giving him the opportunity to approach his situation from a new perspective and to decide in favor of changes in his life, is a large resource of probation, community wellbeing.

Author analyzed the Harju, Tartu, Pärnu and Viru County Court areas' practice of probation during the period of 2007-2011 including additional obligations, violation of the obligations, probation officers requests and what decision court made.

Extra obligations that were assigned the most were the prohibition of alcohol and drugs. If Harju, Viru, Pärnu County Court implemented as second frequency the additional obligation of compensating the damage, then in Tartu County area has become the second most popular additional obligation to appoint a search for a job, to acquire general education or **specialty** by the time the court has appointed. This additional obligation has been less popular by the other county courts.

The most violated obligation by the probationers was the prohibition to consume alcohol and drugs. Alcohol and drugs prohibition followed the probationers' obligation to compensate the damages that have been made.

All county courts found in cases, where the probation officer made a suggestion to extend the probation period, quite unanimously, that the probationer should be given another opportunity to prove himself and to show that he wishes to improve himself and that he is capable of behaving in a socially responsible manner. Regional differences are in Viru County Court, where the judges in 2007 did not grant to extend the probationary period in 12% of the applications, however a later period, for example in 2011 the corresponding figure is only 3%.

It can be said that all county court judges agreed 100% with the probation officers` proposal to impose additional obligations. The most common additional obligation, which is imposed in a probation violation case, is an obligation to participate in a social program. Social assistance program is important to change the probationers` world view and hes` ability to continue to change his behavior in society. Social assistance programs importance is to change individual`s attitude and the way of thinking. This is acknowledged by the prosecutors and also by the judges.

The situation is more complex in cases where the probation officer makes a proposal to enforce the punishment. All county courts are characterized to dismiss the proposal to enforce the punishment compared with the probation officers proposal to extend the probationary period or impose additional obligations.

Pärnu County Court judges dismiss nearly 40%, or more than one third of these proposals, in which the probation officer makes a proposal to enforce the punishment. "Stricter" judges and judges who decide to agree with the probation officers are more in Harju County Courts, in which the decision percentage to dismiss the proposal is 24%.

Probation officers and the courts should collaborate more to reduce both the probation officers and judges work time. Probation officers should know what the facts are in which case what decision the judge might do (certainly that does not always match one hundred percent).

Kasutatud materjalide loetelu

Kasutatud kirjandus

- 1) Eesti kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004. Justiitsministeerium, kriminaalhoolduse talitus. Tallinn 2004
- 2) Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn 2008. Arvutivõrgus kättesaadav-
http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=35787/Vanglate_aastaraamat_2007.pdf
- 3) Jacobson, M. Downsizing prisons. New York University Press, New York 2005
- 4) Joobes sõidukijuhtimise eest kriminaalhooldusele suunatud isikute liiklusprogrammis osalemise tulemuslikkuse analüüs. Justiitsministeerium, Tallinn 2008. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=39380/Joobes+s%F5idukijuhtimise+eest+kriminaalhooldusele+suunatud+isikute+liiklusohutusprogrammis+osalemise+tulemuslikkuse+anal%FC%FCs_2.pdf
- 5) Kask, K., Kriminaalhoolduse kvaliteedi mõõtmine: väljundina tulemuspalk. Ajakiri Sotsiaaltöö. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltoe_ajakiri/2001/Sotsiaaltoe_2001_1.pdf
- 6) Kask, K. Sotsiaalhariduslikud programmid Harju kriminaalhoolduses. Ajakiri Sotsiaaltöö 2007/3, lk 41. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltoe_ajakiri/2007/Sotsiaaltoe_2007_3.pdf
- 7) Kohtute haldamise nõukoja viiekümne neljanda istungi protokoll. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
<http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53749/54.+protokoll+16-17.09.2010.pdf>
- 8) Kuuse, R. Kriminaalhooldus Eestis. Ajakiri Sotsiaaltöö 2001/5, lk 39. Arvutivõrgus. Kättesaadav-

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaalto_ajakiri/2001/Sotsiaalto_2001_5.pdf

- 9) Miil, M Kriminaalhooldussüsteemi rakendamine Eestis. Juridica nr II, 1998. aasta.
- 10) Pikamäe, P., Sootak. J. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 3., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Kirjastus Juura. Tallinn.2009
- 11) Pikamäe, P., Sootak, J. Kriminaaltäitevõigus. Tallinn, Kirjastus Ilo, 2001
- 12) Saar, J. Kriminaalhooldus- üks vanimaid sotsiaaltöö tegevusalasid. Arvutivõrgus. Kättesaadav:
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaalto_ajakiri/2001/Sotsiaalto_2001_1.pdf
- 13) Saar, J., Markina, A., Ahven, A., Annist, A., Ginter, J „Kuritegevus Eestis 1991-2001“ Juura 2003. Arvutivõrgus. Kättesaadav -
http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=20796/kuritegevus+Eestis+1991-2001_J%FCri+Saar.pdf
- 14) Sass, M. Kriminaalhooldusamentike õiguslikud võimalused kohtuotsuse täitmise üle järelevalve teostamisel ja seeläbi korduvkuritegevuse ennetamisel.Magistritöö. Tallinn 2010, Tartu Ülikool
- 15) Seksuaalkurjategijate kohtlemine ja ravivõimalused. Justiitsministeerium 2009. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
[http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52488/Seksuaalkurjategijate%2Bkohtlemine%2Bja%2Bravivimalused%2B\(2009\).pdf](http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52488/Seksuaalkurjategijate%2Bkohtlemine%2Bja%2Bravivimalused%2B(2009).pdf)
- 16) Sootak J. „Eesti kriminaalõiguse arenguteedest – artiklite kogumik. Tingimisi Vabadusekaotus.” TÜ, Tartu 1997

Kasutatud normatiivmaterjal

- 17) Alkoholiseadus. 19.detsember 2001, RT I 2002, 3, 7- RT I, 08.03.2012, 2 Arvutivõrgus. Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/108032012002>
- 18) Eesti Vabariigi kriminaalhoolduse standardid, Tallinn 2003. Arvutivõrgus. Kättesaadav-
http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=10362/krimh_standardid.pdf
- 19) Eesti Vabariigi kriminaalhoolduse standardid, Tallinn 2011. Arvutivõrgus. Kättesaadav-

<http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53802/Kriminaalhoolduse+standardid+2011.pdf>

- 20) Karistusseadustik. 6. juuni 2001, RT I 2001, 61, 364- RT I, 04.04.2012, 3. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/104042012003>
- 21) Kriminaalhooldusseadus. 17.detsember 1997. - RT I 1998, 4, 62 - RT I, 23.02.2011, 21 Arvutivõrgus. Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/123022011021>
- 22) Ministrite Komitee soovitus number R (99) 22, „Vanglate ülerahvastatusest ja vangide arvu suurenemisest, vastu võetud Ministrite Komitee poolt 30. septembril 1999 ministrite asetäitjate 681. kohtumisel. Arvutivõrgus. Kättesaadav : <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=538633&SecMode=1&DocId=412108&Usage=2>
- 23) Politsei ja piirivalve seadus. 6.mai 2009, RT I 2009, 26, 159- RT I, 29.12.2011, 28. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011028>
- 24) Sõltuvusravi kohaldamise ravi- ja rehabilitatsiooninõuded. RT I, 11.11.2011.3. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <https://www.riigiteataja.ee/akt/111112011003>

Kasutatud kohtupraktika

- 25) Harju Maakohtu Liivalaia kohtumaja 29.02.2008 kohtumäärus nr 1-07-11630
- 26) Harju Maakohtu Liivalaia kohtumaja 09.06.2008 kohtumäärus nr 1 – 08 – 3929
- 27) Harju Maakohtu Liivalaia kohtumaja 14.04.2008 kohtumäärus nr 1 – 07-2963
- 28) Pärnu Maakohtu Rapla kohtumaja 06.03.2009 kohtumäärus nr 1-07-8852
- 29) Pärnu Maakohtu Rapla kohtumaja 10.05.2011 kohtumäärus 1-11-4761
- 30) Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 28.10.2003 3-1-1-126-03 RT III 2003, 32, 331
- 31) Tallinna Ringkonnakohtu 14.10.2009 kohtumäärus nr 1-09-13180
- 32) Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja 19.02.2008 kohtumäärus nr 1-07-40
- 33) Tartu Maakohtu Põlva kohtumaja 09.12.2010 kohtumäärus nr 1-10-11916
- 34) Tartu Maakohtu Põlva kohtumaja 20.05.2011 kohtumäärus nr 1-10-16602
- 35) Tartu Maakohtu Valga kohtumaja 17.01.2011 kohtumäärus nr 1-10-3736
- 36) Viru Maakohtu Kohtla-Järve kohtumaja 28.11.2008 kohtumäärus 1-08-13425
- 37) Viru Maakohtu Narva kohtumaja 11.09.2008 kohtumäärus nr 1-07-15821
- 38) Viru Maakohtu Narva kohtumaja 19.06.2008 kohtumäärus 1-08-6831

Materjal Internetist

- 39) Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi kodulehekülg <http://www.just.ee> 07.05.2012 seisuga
- 40) Kohtulahendite register. Arvutivõrgus. Kättesaadav- <http://kola.just.ee/>
- 41) Statistika andmebaas, <http://pub.stat.ee/>
- 42) Vanglateenistuse kodulehekülg <http://www.vangla.ee/> 07.05.2012 seisuga
- 43) <http://uudised.err.ee/index.php?06244300> 07.05.2012 seisuga